

Luceafărul

Săptăminală editată de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

VIRTUȚILE DIALOGULUI

Între valorile, principiile și mijloacele politice românești de pace și colaborare, înțelnicile și discuțiile la nivel înalt ocupă un loc definitoriu pentru tot ceea ce înseamnă grija față de independența și suveranitatea țării, față de progresul și civilizația neîntreruptă sub semnele cărora națiunea noastră își edifică destinul său socialist și comunist. Aceste întâlniri au semnificație în plan larg umanist, pentru că se întemeiază pe respectul valorilor muncii și creației fiecărei țări, pe cultivarea bunelor raporturi dintre ele, și dezvoltă voiața ca și capacitatea de colaborare și colaborare internațională. Ele au semnificație în plan politic și social pentru că înțeleg de fiecare dată căile înțelegerii și cooperării, oferind noi posibilități de acțiune, noi argumente în sensul intensificării schimburilor economice, al participării la opera de edificare a unei lumi a progresului material și spiritual, ca și a unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Cu atât mai importante sînt aceste întâlniri ale conducătorilor dintre țări vecine și prietene. În aceste zile, la invitația secretarului general al partidului, președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a avut loc vizita oficială de prietenie a tovarășului Mihail Gorbaciov, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Așa cum s-a subliniat, această vizită a reprezentat un moment deosebit în dezvoltarea tradiționalelor relații de prietenie și colaborare româno-sovietice, ilustrând voiața comună de adîncire a colaborării multilaterale în opera de construcție socialistă, în interesul ambelor popoare, al cauzei socialismului și păcii. Manifestările deosebit de călduroase, de înaltă stimă și considerație cu care oamănii muncii din Capitală au întâmpinat pe cei doi conducători rămîn o simbolică expresie de conștiință morală și politică în virtutea căreia istoria relațiilor tradiționale primește noi și elocvente mărturii în contemporaneitate. *Vizita dumneavoastră, aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu, constituie o nouă și importantă manifestare a prieteniei și colaborării româno-sovietice, o expresie a bunelor relații — cu nechi și bogate tradiții — dintre țările, partidele și popoarele noastre. Noi apreciem stadiul înalt al acestor relații — întemeiate trinitic pe deplină egalitate, stimă și respect reciproc, pe principiile și idealurile nobile ale socialismului și dorim ca ele să se dezvolte necontenit și să se afirme tot mai puternic ca un exemplu de raporturi între state socialiste care conlucrează activ pentru succesul construcției noi orînduirii în țările lor, pentru cauza generală a socialismului și păcii.*

Sub asemenea auspicii s-au desfășurat înțelnicile și convorbirile oficiale, sub acest nobil însemn a avut loc marea adunare populară consacrată prieteniei româno-sovietice. *Sînt convins că mutațiile calitative în domeniul colaborării, aprecia tovarășul Mihail Gorbaciov, vor aduce nu numai folos materiale, ci vor exercita și o influență rodnică asupra relațiilor sovieto-române în ansamblu, vor contribui la întărirea pe mai departe a prieteniei dintre popoarele noastre.*

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Bucurii limpezi

As fi vrut să scriu ceva „proaspăt și cu totul neobișnuit”, așa cum sînt cu adevărat zîmbetul și sufletul. România crede în viitorul ei iar viitorul e făcut din copii. Grija pentru copii, apărarea vieților lor, creșterea și educarea lor sînt subiecte statutare prezente în conștiința noastră socialistă.

As fi vrut să scriu ceva nespuse de sincer și de firesc — am observat că de obicei comentariile legate de această sărbătoare au închinată lor trebuie să fie tot a marilor emoții. 1 Iunie devine constant prilej de analiză (mai obiectivă ori mai sentimentală) a unui teritoriu literar (iubit, stimat, uneori și ignorat și nedreptățit...) în fine, a unui teritoriu care cere autorilor foarte mult — nu numai talent și imaginație ci și un soi de înțelepciune răbdătoare, ba chiar un strop de spirit de sacrificiu! Am pledat nu o dată pentru un plus de atenție acordată de critica literară acestei „zone literare”. O privire nu circumstanțială,

ci ni-i dorim și trăim pentru ei e una — din fericele — foarte, foarte obișnuită. România e o țară cu mulți copii. Sînt țări pe lumea asta îmbîrîntite și plătite. România crede în viitorul ei iar viitorul e făcut din copii. Grija pentru copii, apărarea vieților lor, creșterea și educarea lor sînt subiecte statutare prezente în conștiința noastră socialistă.

As fi vrut să scriu ceva nespuse de sincer și de firesc — am observat că de obicei comentariile legate de această sărbătoare au închinată lor trebuie să fie tot a marilor emoții. 1 Iunie devine constant prilej de analiză (mai obiectivă ori mai sentimentală) a unui teritoriu literar (iubit, stimat, uneori și ignorat și nedreptățit...) în fine, a unui teritoriu care cere autorilor foarte mult — nu numai talent și imaginație ci și un soi de înțelepciune răbdătoare, ba chiar un strop de spirit de sacrificiu! Am pledat nu o dată pentru un plus de atenție acordată de critica literară acestei „zone literare”. O privire nu circumstanțială,

ci una adaptată. Prin alte părți de lume povestea scrisă, în general cartea pentru copii, luptă cu invazia comies-urilor, cu vulgaritatea și grotescul. Adeseori e învinsă. La noi, nu doar că rezistă ca gen de sine stătător, nu doar că afirmă constant lucruri de valoare ci chiar cheamă autorii spre investigarea unor noi tehnici, mai cu seamă narative. Sînt atîtea autori noi, sînt atîtea cărți proaspete și unele din ele de-a dreptul notabile.

Sînt încercări de interferențe a genurilor, sînt reușite artistice care depășesc fericit accentele de morală-evidență, poncifile, șabloanele, tot ce poate însemna luptă ostentativă pentru o eficiență pedagogică imediată.

As fi vrut să scriu ceva nespuse de sincer și de firesc — am observat că de obicei comentariile legate de această sărbătoare au închinată lor trebuie să fie tot a marilor emoții. 1 Iunie devine constant prilej de analiză (mai obiectivă ori mai sentimentală) a unui teritoriu literar (iubit, stimat, uneori și ignorat și nedreptățit...) în fine, a unui teritoriu care cere autorilor foarte mult — nu numai talent și imaginație ci și un soi de înțelepciune răbdătoare, ba chiar un strop de spirit de sacrificiu! Am pledat nu o dată pentru un plus de atenție acordată de critica literară acestei „zone literare”. O privire nu circumstanțială,

Cleopatra Lorințiu

Vine intii iunie

Vine, iată că vine intii iunie și revistele își amintesc că, măcar o dată pe an, trebuie să publice cite ceva și despre literatura pentru copii. Așa se face, așa e frumos, și-apoi, liniștiți și cu sufletul împăcat putem s-o ignorăm încă un an lung, pînă la următorul intii iunie. Iubita sau nu, ignorată, supralicitată, literatura pentru copii există și, cred eu, dintre toate fețele poveștii-calioscop care este literatura lumii, e cea mai rezistentă la lumină și întineric, la frig și rugină, la tristețe și singurătate. O vedem în coplărie, miraculos colorată, o uităm după aceea, dar ne întorcem obligatoriu spre ea atunci cînd o arătăm copiilor și nepoților noștri. Aproape că îți vine să spui că o viață de om începe și se termină cu o poveste. Fiindcă fără povești lumea ar fi cumplit de săracă și tristă. Sigur, un truism, dar unul necesar. „Cu povestirile și procedeele fantastice care le produc, noi sprijinim copiii să intre în realitate pe fereastră mai degrabă decît pe ușă. E mai distractiv: ca

atara mai util”, spunea un mare scriitor, care și-a închinat aproape întreaga creație literară copiilor. L-am numit pe Gianni Rodari. De credința și onestitatea noastră, a celor care scriem și pentru copii, depinde în mare măsură dragostea pentru literatură a viitoarelor generații de cititori adulți. Copiii noștri au dreptul să crească înconjurați de cărți care să le respecte inocența și puritatea sufletetească, să-i învețe și să-i îndemne să vizeze frumos. M-am gândit de nenumărate ori cum s-ar putea face, cărți pisălogice și plictoase, în-lucrați la o poveste pentru copii sau o povestire pentru adulți, tot tu ești, același scriitor, avînd șansa să reușești sau să ratezi și-ntr-un caz și-n celălalt. Și fiindcă rîndurile acestea sînt găzduite de „Luceafărul” (care publică și-un foarte bun „Luceafăr al copiilor”) îmi îngădui să pun o întrebare: de ce revista „Luceafărul” nu acordă un premiu și la literatură pentru copii?

Dumitru Toma

Realitatea poeziei

„**P**oezia, spunea Novalis, este realul absolut”, lăsaîndu-ne să înțelegem prin aceasta că poezia operează în sensul unei reducerii a realului la esență. Pornind de aici mi se pare interesant să ne întrebăm cum se realizează această „reducție”, acest transfer al realității în planul imaginii poetice, care este raportul dintre poezie și lumea pe care o exprimă.

O inspirată sintagmă spune că poezia este o realitate suprapusă. Aceasta înseamnă că poezia nu este o copie a realității, o „hartă” care redă, cu inevitabile deformări, realitatea, ci o altă lume, o replică a realului, ale cărui date le restructurază, anulîndu-le coerența „naturală” și situndu-le în raporturi noi, surprinzătoare, nebanuite. Spunînd aceasta n-am făcut decît să reiau idei binecunoscute ale poeticii. Intre planul poeziei și cel al realității există deci o legătură strînsă, inevitabilă, relație de transfer care are — simplificînd puțin — trei caracteristici principale: corespondența fenomenală, incompatibilitatea structurală și reductibilitatea specifică. Ce înseamnă aceasta? În primul rînd, se poate demonstra că între realitate și poezie există întotdeauna o corespondență din punct de vedere fenomenal, că într-un anumit sens, toate elementele poeziei se reazăsesc în realitate, chiar și cele mai abstracte imagini fiind, în ultimă instanță, proiectii ale unei realități, a legăturii din limbajul nostru, care desemnăm anumite realități. Cînd vorbim despre „incompatibilitatea structurală” avem în vedere ideea că poezia pulverizează raporturile naturale stabilite între elementele realității, că ea creează structuri noi, care pot da la un mo-

ment dat senzația de irealitate, de neclare a realității, fără ca acest lucru să fie adevărat, pentru că operînd cu materia limbajului poezia „preia” universul asupra căruia se exercită valoarea nominalivă a cuvîntelor. În al treilea rînd, relația de „reductibilitate specifică” ce se stabilește între aceste structuri corespondente se referă la faptul că realul se reazăsesc în poezie într-o formă sintetică, esențializată, „transfigurată”, poezia împingînd limbajul într-un spațiu al esențelor, acolo unde cuvîntul își pierde valoarea lui curentă și recapătă expropietatea primordială. „reînventînd” realitatea, dacă se poate spune așa.

Relația realitate-poezie și operația de transfer pe care poezia o realizează prin actul creației născ o întrebare: care este pentru poezia contemporană sfera de cuprindere a realității (poetizabile)? Ce semnificații noi capătă ca astăzi și care sînt implicățiile ei în sfera creației poetice? Dacă ar fi să comparăm lumea de azi cu cea de acum un secol, să spunem, este cit se poate de clar că poetul trăiește într-un alt univers, într-o altă „ambianță”. Lumea se îndreaptă cu pași repezi, către începutul unui nou mileniu, purtată de crasta celui de-al „treilea val”, realitatea pare invadată tot mai mult de elementele civilizatiei tehnologice, de efectele „vibrației moderne”, mecanizate și computerizate. Mașina, racheta, computerul, orașul tentacular, viteza, surugatele, clipa trecînd și arzînd pînă la incandescentă compun tot mai

Mircea Florin Șandru

Continuare în pag. a 2-a

Actualitatea izvoarelor

Cînd în 1971 (în cadrul lucrărilor celui de-al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine din București) Dan Zamfirescu obiecta — în problema autenticității *Invățăturilor...* —, într-o intervenție, medievistului grec Leandros Vranoussis, că n-a mers la textele de bază (versiunea slavonă și raportul ei cu cea greacă) care „nu în seamă de impresii” și nici de „simț limbii creștine”, ele fiind curată „matematică” plectidă contra tezel sale, medievistul nostru își avoca deja apropiat și familiar subiectul, publicase studii remarcabile și scosese chiar două ediții. Cercetătorul grec prezentase într-o comunicare citiva texte și mărturii privind realitatea de colaborare dintre voviozii români (Radu cel Mare, Neagoe Basarab) și Manole din Corint, marele retor (predicator) al patriarhiei constantinopolitane și lansase ipoteza („neconcordanță”, D. Z.) că acesta ar fi adevăratul autor al *Invățăturilor...*, ceea ce i fi fost redactată la cererea expresă a domnitorului român, ipoteză susținută de Vranoussis și cu un an în urmă la cel de-al doilea Congres internațional de studii sud-est europene de la Atena și care pare să acrediteze cu încredință deplină în vedere nou. A survenit acolo, în sala unde se desfășurau lucrările Congresului de la București, un schimb de replici între Vranoussis și Dan Zamfirescu fulminante și de o promptitudine ad-hoc, cu angajamente de înedită informație. Conținutul și de-a scînde, bincîntele, și-a prompția divulga la bizantinologul nostru o pasiune veche întemeiată pe convingeri conținute și informatice solide.

Polemie în modulația distinselor deferențe, cu care este întreprins examenul critic al tuturor erorilor și ipotzelor necontrolate emise în decursul timpului în legătură cu *Invățăturile lui Neagoe Basarab* (p. 194).

Pentru fiecare capitol există un set de argumente, o listă exactă și evidentă a acestora, pe care le ține de turnura polemicii a demontării. El distinge mai multe „varietate” în care a fost exprimată „problema autenticității”, de la obstinatul Demostene Russo (cu a lui „chestiune himerică a literaturii românești”), prin P. Paganisescu (care atribuie opera unui călugăr crudt care a trăit cu vreo secol mai tîrziu), pînă la acea „formulă de compromis” ori teoria „adstraturilor” succesive și prelucrărilor călugărești (care „nu rezistă nici unei analize structurale a operei” și nu sînt în măsură să modifice „arhitectonica generală a scrierii”). Este interesant de remarcat că studiul autorului nostru din 1963, publicat în „Romanoslavica” de „debutantul ce eram”, alături de al prof. I. C. Chitișia, au avut darul de a repune într-o discuție organizată „cele două teze care se confruntă”. Necesitatea unei ediții critice a versiunii românești era, oricum, imperios necesară, stringentă, ea trebuia lucrată pe baza tuturor manuscriselor existente, oferînd astfel

Z. Cărlugă

Continuare în pag. a 2-a

Fondul principal al culturii române

Invulnerabilul Voiculescu

Scriitorul autentic, scriitorul de mare valoare, iese întotdeauna izbînditor în dialog, inevitabil, pe care îl poartă cu timpul, una sau alta din cărțile lui, opera în întregime, cel mai adesea, căpătînd noi străluciri, de nebanuit de multe dintre ele. Cocolaș, se știe, își pune pețea numai pe ceea ce e lipsit de valoare, scrierile care nu au fost zămisite cu talent și cu cinste perimîndu-se în cele din urmă, chiar dacă au fost sprijinite în fel și chip la vremea lor, fiindcă a avut și nonvaloarea vremea ei — a avut-o și o are, schimbîndu-și doar hainele, punîndu-și în locul salopetelor proiectiliste livrea lucioasă al ultramodernismului. În cazul celălalt, în cazul scriitorilor „născuți”, iar nu făcuți, trecerea timpului lucrează altfel, netezînd asperitățile, sporînd în intensitate sunetul de adîncime al fiecărei opere, dîndu-le tuturor noi dimensiuni, peste năzuințele chiar ale celor ce le-au vădit, în ciuda, în orice caz, tutei lor încercări false, falsul fiind egal, în artă, cu șarlatania intențată, ba chiar și cu asasinatul moral. E adevărat că asemenea echilibrări nu se fac de sine și că e nevoie mereu de restituiri, cit mai cuprinzătoare, nu pentru a forța timpul, ci pentru a-l ajuta să-și împlinescă lucrarea. E suficientă unei ori singură carte pentru a sesiza dimensiunile reale ale unei opere, pentru a vedea fatetele nestuite ale unui scriitor, cum se întîmplă în clipa de față cu mereu și pe nedrept marginalizatului Vasile Voiculescu, ale cărui „Gînduri albe”, volum editat nu demult de „Cartea Românească” (sub îngrijirea lui Victor Ciocînu și Radu Voiculescu), aruncă noi lumini asupra întregii opere voiculesciene, îmbogățînd nebanuit de mult portretul real al marelor scriitori.

Vasile Voiculescu a fost socotit, în cel mai fericit caz, un tradiționalist onest, dacă nu a fost subordonat cumva, fără drept de apel, „misticismului retrograd”. Dar iată că volumul amintit mai sus — „Gînduri albe” — ni-l arată altfel, explicîndu-ne, între altele, modul în care a ajuns ei la „periona de marilor creativi”. Voiculescu a fost, toată viața, un mare dăruit. El a crezut cu țarie în puterea creatoare a poporului, cercetîndu-l, cum puținii au făcut-o, obiceiurile și datinile, nutrîndu-și creația din creațiile fără de moarte ale folclorului. Voiculescu a fost tradiționalist, o mărturisese singur, nu în sensul îngust al cuvîntului. El a fost, mai degrabă, partizanul tradiției, al unei tradiții creatoare, reale, așadar, opusă despletirilor moderniste lipsite de orice miez, merite epatării și nu creșterii și îmbogățirii literaturii române. Vasile Voiculescu a vorbit cu înțelegere despre poezia populară și despre „realitatea basmelor”, deter-

Ion Lăncrăjan

Continuare în pag. a 11-a

În paginile 5-8

„DUNĂREA”

RADU ALBALA:

«Făpturile paradisului»

Radu Albala
FAPTURILE PARADISULUI

Radu Albala este dintre acei scriitori care intretin un cult neascuns...

care juca inoacsa si inoala, domol si lin. In ritmul pasilor lampadofori...

Personajele din In deal, la Militari sunt cele din Mateiu Caragiale...

Prozele de atmosfera nu se cade a fi povestite, pentru ca atmosfera nu se povesteste...

MARIUS ROBESCU:

«Ideogramă»

Inimic surprinzător în faptul că Marius Robescu a cultivat și gândirea și expresia gnomic-aforistică...

rezum la un act poetic, scâmbi în felul acesta, ci să înaintez strigând dintr-o dată...

unul bărbat, Propylsen Kunstgeschichte este fel de caracteristică pentru atmosfera prozelor...

La Paleologu ne oferă prilejul să vorbim din nou de trăsăturile specifice narațiunilor...

M. Ungheanu

fică cer și un îndelungat și sever exercițiu intelectual: «La capătul unei lungi contemplații răzare de la sine cuvintul adevărat»...

In celelalte aforisme și cuceriri ale sale, despre sensul existenței, moarte, adevăr, frumos...

Paul Dugneanu

PARABOLE ȘI POVESTIRI

Citeva consideratii asupra originii bronzului

Un volum de proze scurte, scrise impecabil, cultivind cu umor și lirism alți parabola...

inspirație băntăneană înzestrat cu fantazie epică, simț al absurdului și sentimentul nobilii grațiat...

Alexandru Condescu

Un loc cu siguranță al său în peisajul foarte animat al prozei scurte...

Caracteristicile acestei structuri de adăugare a scrisului lui Tudor Gherman...

Alexandru Condescu

Realitatea poeziei

Urmare din pag. 1

mult un univers artificial al existenței umane, un labirint al vieții cotidiene...

Trind într-o asemenea lume, ale cărei elemente au parca o expresivitate sporită...

Aluși în acest punct se naște din nou o întrebare: este posibil ca poezia să încorporeze...

Actualitatea izvoarelor

Urmare din pag. 1

siguranță și operativitatea tuturor comparațiilor, analizelor, confruntărilor...

Paul Dugneanu

merge la demonstrația oțioasă, la confruntarea integrală a textelor, la stabilirea «colajului»...

● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ●

Mitologia românească, în dezbateri critice

Aflăm, în ultimul număr al «Revistei de istorie și teorie literară» (2-3, aprilie-septembrie 1986)...

In schimb, o serie de idei și de principii generale, între care abia întrezărim, ici-colo, o aluzie la una din cele două sinteze de mitologie românească...

nească/ nu se poate pune nici o bază, fiind — după părerea mea — mai mult expresii ale unei fantazii fără friu...

deze pe H. H. Stahl (vezi Amintiri și gândiri), care (ine să ne convingă, din nou, că M.E. nu a cunoscut cultura populară românească...

Valeriu Rusu
Coincidență
Mircea Dinescu despre Ștefan Augustin Doinaș...

mircea micu

Revelație

Există, mai există, mai există în lumea asta tragică și tristă o fată cu alură de artistă ce-și tamponează nasul cu-o batistă.

Ea vine cu metroul și zimbete, elastic și suplu ca un pește și ochiul meu retina și-o mărește și mă închin zicind „doamne ferește!”.

De unde vine și-ncoace se duce? Pufind însingurată ca pe-o cruce, și surzind în jur amar și dulce de parc-ar fi nepoata vreunui duce.

Există și o vâd și-mi pling de milă, sint bleș și ostentiv ca cămălia și-aș vrea să-i spun: „frumoasă, mi-este silă de vârsta mea incertă și umilă”.

O clipă, ca un fulger, mi se pare că m-a privit, zimbându-mi cu mirare și eu ca tigru cu tocite ghiare tac resemnat în noaptea tot mai mare.

Sînt un bătrîn. M-aș și trecut pe listă, dar ea-i aici, aproape și există, o fată singuratică și tristă ce-și tamponează nasul cu-o batistă.

Și coborim... Ne despărțim neutri, străini și resemnați ca niște nutrii, dar toată noaptea o visez și-mi pare că-s liber ca un mic delfin în mare!

Noaptea fără talent

În noaptea asta n-am talent de fel, sint trist și inutil ca un inel de apururi inelarului fidel.

M-aș duce să mă culc și nu-mi prea vine, trece un vultur străni peste mine cu penele lui negre și străine.

Cui să mă plîng? Că n-am cui a mă plînge, o ghiară rece inima mi-o strînge oprind-o din svicniriile-i nătoage.

În noaptea asta am trecut în spații, m-au sublimat pe fruntea lor Corpații și dorm visind de dragul unei noți.

În noaptea asta n-am talent de fel și-aș vrea să dorm alături de-un miel.

Virstă

Nu mai știu să scriu, viața mea se mută spre sicriu, sint ostentiv și alit de bătrîn incit imi vine să mă string singur de git.

Nu mai știu să scriu, mi-e rușine și nu pot opri vremea ce vine sublinindu-mă fără de veste: inevitabila și trista poveste.

Nu mai pot să scriu și-mi vine să mă reped, mamă, pină la tine și să-ți spun: „lasă-mă să plîng ca un prunc la sinul tău stîng”.

Nu mai pot să scriu. Am îmbătrînit și e alit de tîrziu că nici nu aud clopotul ce mă despărte de viața ce-o am și de moarte...

Amenințare

Cu un crin subțire am să te decapitez. Cu un crin rezistent ca un brici care te-ar ucide și nici...

Ironică

Înțeleg să mor sănătos, vesel și sacrificat pină la os. Am să consum și cod și cord, într-un vag dezacord cu cei ce se vor naște.

Ei nu mă vor cunoaște și în loc să mă îngroape omenește, mă vor întri într-un borcan înghesuit ca pe-un pește. (Doamne ferește!)

Alo!

— Alo! Dumneavoastră sinteți dincolo? Pot să vă spun că vă iubesc ca pe un lucru nepămintesc? — Alo? Nu se aude? (Mi se umple oada de dudu albe și negre, albe și negre ca niște sfîrcuri întregi).

— Alo! Nu se aude? (Plouă și, desigur, firele-s ude).

Impuscăturile au început să se audă din ce în ce mai rar. Cei care trăgeau s-au împușcat de la o zi la alta. În Cu lipsa metroul s-a rămas de o singură parte a cîmpului de luptă citiva soldați. Aceștia nu mai aveau însă în cine să tragă.

În tranșea de dincolo muriseră toți. Iarba uscată a cîmpului continuă să fumege. O liniște grea s-a ridicat din pămînturi, așezîndu-se în tot văzduhul.

Învîngătorii n-au crezut în primele ceasuri că războiul se sfîrșise. Ședeau mai departe sub malul șanțului în care se adăpostiseră, neînțelegînd la început de ce se stînseseră brusc toate zgomotele în jurul lor.

Au stat așa pină dimineața următoare. Nimic nu părea să cîntecască liniștea care se întindea odată cu scurgerea timpului. Dar timpul încremenise demult pentru ei. Nu-i mai puteau senza mișcarea. Îi vedeau în permanență la fel, știindu-și alocătușă dintr-o singură zi și o noapte, ce se petindeau cu rîndul.

Ar fi șezut, poate, pină la capătul vieții în tranșe, așteptînd cu puștile pregătite de tragere, dar nu mai aveau apă.

Dar, era foarte posibil ca el să fie împușcat mai înainte de a găsi vreun bidon plin cu apă, sau după aceea.

Oricum, tot aia era, așa că nici unul din cei patru nu se grăbi să iasă primul din adăpost, deși, altfel, ar fi făcut-o bucurios cu toții. Îi nureauă încheieturile să se miște, dar princa nemiscării, li se îngreuiasera, ca și cum de-atîta sedere-n pămînt ele se umpluseră cu pămînt.

În ciuda liniștii care stăpînea de zile în șir cîmpul, el nu-și dădea seama că războiul se sfîrșise. Lucrul acesta îl interesa mai puțin acum. Nevola făcuse apă, doar ea conta cu adevărat, așa că hotărîra să iasă din șanț cel mai tîrziu dintre ei. Acestuia îi ziceau băiatul.

Băiatul venise numai de citeva săptămîni pe front. Era simplu soldat. Oricum, nu se cuvecea să se expună riscului caporalului. Sergentul nici măcar nu putea să intre în discuție. El era cel mai mare în grad, fiind, din pricina asta, șef peste toți. Adică peste cei doi și peste bătrînul care, cu toate că era și el tot simplu soldat, merita, datorită faptului că își petrecuse aproape toată viața în război, niște avantaje minime...

Primul leș sergentul. De-a bușilea. Credea că băiatul a luat-o razna.

După o vreme, îndrăzni să se ridice cu totul. Ieșiră și ceilalți. Nu amintiră nimeni nimic despre apă. Abia spre seară adunară de la cei morți citeva bidonuri pline și băură de sătura.

Maierii, adormi bătrînul. Din tinerete nu-i mai fusese alit de somn ca acum. La scurt timp, se lungi lîngă el caporalul. Pe urmă sergentul.

Băiatul nu-i era somn. Se culcă însă și el. Nu-i venea să rămîna singur.

Dimineața îl găsi pe cel patru dormind sub cerul liber, pe cîmp, cu pături vechi de campanie înfășurate strîns în jurul trupului.

Somnul îl făcuse să semene cu nenămăritii morți de alături. Păreau adică să fi murit și el. Își aleseseră însă o moarte scurtă, pentru a compensa cit de cit vinovăția de a nu fi murit de tot, asemenea celorlalți.

Se treziră tîrziu, aproape de prînz. Bătrînul deschise ultimul ochi. El era, desigur, cel mai obosit. De aceea îl și lăsară să doarmă cit vrea.

— S-a terminat războiul, oameni buni, spuse acesta, continuîndu-și să șadă, ca și pe timpot somnului, lungi.

— Să pleacă de aici, rostii sergentul aruncîndu-și cu mișcări grabite ranita în spate.

— Eu unul, zise mai departe bătrînul, n-am unde să plec. Aș mai dormi un pic, mi-e încă somn, tare mi-e somn.

Băiatul și caporalul erau în el în picioașe, gata de drum.

Bătrînul adormi la loc. Incercară în zadar să-l trezească. Obosela anilor de război se strinseseră toată în acest somn...

Străbătura în grabă satul pustiu. Dincolo de el, întîlniră o pădure la marginea căreia le ieși în cale, sperîndu-i la început, un cal deșelat înhamat la o cotigă.

Era singura umă de viață pe care cei trei aveau s-o descopere în drumul lor.

Calul nu părea deloc săbătînit. Sergentul îi netezi botul bălos cu podul palmei.

— Să-i punem la treabă, propuse el, sărînd sprinten pe podeaua de lemn a cotigii.

Făcu și caporalul același lucru. Băiatul se încapătina să meargă alături, pe jos. După o vreme, biruit de obosală, se călără și el pe scîndurile negelute, lipindu-și, fără să-l pese, spinarea de ele.

Habar n-avea că intrasera de mult în pădure. Asemul frunzișului de deasupra cu o apă verde în care el se scufundase pe neștiute, legîndu-și-se acum odată cu ea. Pesemne din cauza asta îl era frig.

Sergentul îl văzu că tremură și-l întinse o țigară aprinsă. N-avea chef de fumat. La gîndul că altfel are să adoarmă, o luă, totuși. N-apucă să tragă decît un fum. Nemaireușind să se potrivească somnului și ochii, se călără și el pe scîndurile negelute, lipindu-și, fără să-l pese, spinarea de ele.

Abia cînd se trezi observă că deasupra sint coroaanele invermale ale copacilor.

Își dădu seama că e primăvară. Sau, nu curva, continuă să doarmă și vîsă?

Nu, se trezise de-a binelea. Era cu adevărat primăvară.

Timpul își reluasă, așadar, mișcarea. Poate chiar în vreme ce el dormea începuseră să existe din nou anotimpurile ochii.

Nu-i mai păsa încotro îl ducea cotiga aceea mărunț. Înainte ori înapoi, nu putea fi decît primăvară.

La ieșirea din pădure, podeaua de scînduri se hîtină de citeva ori, după care își înfipse capătul din față în pămînt. Băiatul se răsturnă, pește caporal și sergent care, neînțelegînd ce se întîmplă, înjurară înfundat. Cînd se dezmeticiră văzură calul cu picioarele adunate sub burță.

„Decorul moral al pieșei va fi un cîmp de bătălie”, se spune în caietul de regiie. Un cadru, deci, al expunerii directe. Scenografia Mariei Miu înlesnește o reducere la esență a sugestiilor, imprimînd atmosferei o complexitate mare, o teamă a incertitudinii, prin fundalul unui cer tumultuos deasupra unor ziduri vesnic tulburate. Actiunea se va desfășura mai mult sub cerul liber, la granițe de cetate, însoțind lipsa de adăpost moral, interior, al personajelor. Starea lor o trădează culorile sumbre sau însingurate ale cerului. Semnul înfrîngerii sau al victoriei e sugerat de orientabilitatea sau verticalitatea plasticii corporale a actorilor sau a obiectelor de recuzită (drapel, săbi, etc.). Costumele au o linie îndrăzneată, neurmărinde definirea unei epoci sau a unui spațiu exact, ci încercînd, cu discreție, o acomodare, o implantare a personajelor și gîndurilor lor în contemporaneitate.

ștefan mitroi

Războiul e după război

Capul i se lăsase într-o parte ca și cum ar fi vrut să sudule partea dîndără a trupului pentru refuzul de a merge înainte.

Constatară că sărmana vietele era pe punctul de a-și pierde și ultima fărîmă de viață. În minutele următoare își dădu, într-adevăr, sufletul.

Rămase în vecinătatea pădurii, împreună cu cotiga lăsată într-o rină, adoma unui maldăr de oase peste care cineva aruncase la întimplare o piele ce fusese cîndva a unui cal.

Băiatul privi trist în urmă. Simțea, pentru prima oară de cînd venise pe front, nevoia să plîngă. N-o făcu însă. Sergentul sau poate caporalul ar fi ris probabil de el.

Își viri casca pe ochi, țîndu-se aproape de cei doi. Aceștia își mărșiră pasul, trăgînd cu rîndul din aceeași țigară.

Dacă tot s-a terminat războiul, se pomeni băiatul întrebîndu-se, de ce mai cărăm puștile și muniția cu noi? Ar fi vrut să-și mărturisească această nedumerire cu glas tare, dar nu îndrăzni. Sergentul și caporalul nu păreau să aibă chef de vorbă.

E bine să ne grăbim, zise totuși primul. O să murim de foame.

Și dacă ne grăbim, n-o să murim? se întrebă din nou pe sine băiatul, îngăduindu-și în felul acesta citeva clipe de veselie amară.

Ca și cum i-ar fi citit gîndurile, sergentul adăugă: — În două-trei ceasuri vom ajunge în oraș. Acolo trebuie să fie ceva de mîncare.

Care oraș? continuă băiatul dialogul cu el însuși, de unde șite sergentul că este un oraș pe aici?

Poate că e. Își răspunde tot el, luminîndu-se dintr-odată la față.

Orasul exista, într-adevăr. Ajunseră la porțile lui nu în două-trei ore, ci abia a doua zi. Era, așa cum bănușe, pustiu. Îl mirară însă starea lui neașteptat de curate, de parcă cineva le măturasse special pentru ei chiar în dimineața aceea.

Nu știu încotro să se îndrepte. Mai bine de un ceas colindară aiurea.

— Să intrăm aici, izbucni sergentul, descoperind deasupra unei uși masive de sticlă firma unui hotel.

Caporalul se repezi primul, constatînd c-o bucurie nereținută că usa nu e încuiată.

Intrară toți trei, urcînd pe citeva trepte lungioase spre un hol în care se înșirau, de-a lungul pereților din spate, mai multe fotolii.

De aici, sergentul dispărură pe ușa laterală în stînga. Caporalul dădu fuga în urma lui.

Băiatul îi găsi în dosul salonului de alături. Ședeau rezemați cu spatele de o cutie frigorifică înfulecînd ceva.

Băiețe, boboroși cu gura plină sergentul, avem mîncare pentru toată viața. Satură-te. La cit poțtești...

În zilele ce veniră, sergentul și caporalul scoțiră hotelul palmă cu palmă. Străbătura muți de umire fiecare din camerele de la etajele superioare.

Mai mult decît orice se arătară fascinați de ogînzile care drăpau pereții acestora. Se uitară îndelung la ele ca la niște aște. În care, dacă n-ar fi existat teama de a se ciocni de muchile kerurilor observate în adîncul lor, s-ar fi aruncat voloși, cu neînfrînată plăcere.

Pe băiat îl lăsară în pace. Acesta, constatînd că după un timp, hălăduia senin prin oraș. Nu era foarte întîms orasul, așa că băiatul reuși să-l bată toate străzile în mai puțin de-o săptămîină, vreme în care zăbovi și în cele citeva parcuri ale lui. Reveni la hotel abătut.

Văzuse, din punctul lui de vedere, totul. Casele nu-l interesau. Nu se gîndise nici măcar o clipă să le treacă pragul, nu fiindcă i-ar fi fost frică să păsească în interiorul lor, socotite că nu are dreptul s-o facă. Poate că, spera el, într-o bună zi oamenii se vor întoarce. Nu puteau să întirzie mult. Altfel, ar fi zăvorât ușile la plecare.

Sergentul și caporalul se săturară în cele din urmă de hotel. E o prostie, își spusera ei, să ne petrecem toată viața aici.

Ieșiră deci și el în oraș. Pusletetele străzilor le făcu bine la început. Dar se plietisiră repede. În afară de fîntînile răspite la tot pasul pe trotuare, nimic nu le mai atrăse atenția.

Hai să mergem într-o vizită, propuse caporalul, arătînd la întimplare cu mina spre usa unei locuințe.

Sergentul incuviință bucuros. Ba chiar o luă înainte.

— Ia te uita, zise el surprins, cînd ajunseră înăuntru, sintem așteptați cu cafele.

Intr-adevăr, în mijlocul încăperii ce părea să fie sufrageria erau așezate pe o masă pliantă două cești cu cafea.

Sergentul și caporalul se săturară pe băiat. Nici măcar la primăvară nu mai avea chef să se gîndească.

Din pricina dimincilor și a amiezilor, băiatul găsi potrivit să-și întrecură drumurile spre camera de la ultimul etaj al hotelului. Dacă el ni-mereau într-o doară acolo?

aici. După ce se uitară în grabă la fotografiile de pe pereți, sergentul dădu de înțeles că ar fi cazul să plece.

— Sîți ce, se gîndi caporalul înainte de a ieși pe ușă, să-i ducem și băiatului citeva. Să vadă și el cit sint de caraghioși.

Fără să mai aștepte aprobarea sergentului, caporalul culese mai multe fotografii, inghesuindu-l multumit în buzunar.

Băiețe după asta și alte vizite. Caporalul își burdușise buzunarele cu poze. Seara i le aruncă vesel băiatului în față.

Bucuria acestuia se dovedii mai mare decît bănușiera. Ceasuri în șir băiatul răsfoii teancul de fotografii, pipăind fericit fiecare imagine-n parte. La fel și în zilele următoare. Își umplu astfel pină la sfîrșitul verii serile. În primul rînd, pe ele nu le putea el suporta. I se păreau îngrozitor de lungi, cu mult mai lungi decît restul zilei.

Cel doi coborau în salonul de la parter unde, alături de băiețe frigolice, descoperiseră nenămerate sticle cu băuturi tari. Coleau seară de seară citeva, apoi, chercheliți, fredonau în voce cîntece neînțelese. Se culcau spre miezul nopții în ce cameră nimereau.

Venise toamna și băiatul era mai fericit decît oricînd. Nu fusese nicotidat îndrăgostit.

Acum, el bine, acum, se simțea năpădit de o stare necunoscută.

Pe neașteptate, se pomenise că-i este dor de fata aceea care se uita în depărtare din dor de fotografii. Aștepta ca din moment în moment să-și întoarcă privirea spre el. Nu se putea să n-o facă. Era sigur de asta. Numai să nu-și dea cei doi seama de ce se întîmplă.

Cum să se ferească de el? Unde să se ascundă? De fapt, gâsi el fericit ideea salvatoare, ea trebuia ferită.

Intr-o după amiază în care sergentul și caporalul coboriseră, așa cum obișnuiau, în salon,

Tablouri de Nicolae Drăgușin

băiatul ascunse fotografia într-o încăpere de la ultimul etaj al hotelului.

Abia aștepta să dispără cei doi, pentru a veni aici. Serile nu-l mai înspăimîntau acum. Erau, deși foarte scurte, nesperat de frumoase. Ar fi vrut ca timpul să-și oprească din nou mișcarea.

Așa cum pe front se schimbau cu rîndul, o singură zi și o singură noapte, aceleași mereu și mereu, i-ar fi plăcut ca de data aceasta timpul să se compună numai din seri sau dintr-o unică seară, fără început și sfîrșit.

Se încapătina însă să existe și diminețile, și amiezile, acestea înmănușîndu-se, la un loc cu nopțile și nedrept de scurtele seri, în anotimpuri.

Nu-l mai interesau anotimpurile pe băiat. Nici măcar la primăvară nu mai avea chef să se gîndească.

Din pricina dimincilor și a amiezilor, băiatul găsi potrivit să-și întrecură drumurile spre camera de la ultimul etaj al hotelului. Dacă el ni-mereau într-o doară acolo?

— Aveți, de ce te ascunzi tu de noi? Îl luară aceștia la rost.

Ar fi trebuit să spună ceva, dar nu-i venii nimic în minte.

— Avem, începu sergentul, mîncare și băutură pe săturat. Să și murim însă de plietiseală. Sint citiva ani buni de cînd ne aflăm aici. E timpul să facem ceva. Ce zici?

Habar n-avea ce trebuie să zică.

— Aș vrea, încercă el să iasă din impas, să beau și eu alături de voi în seara aceasta.

Merseră toți trei în salon. Băiatul sorbi cu poțtență din pahar. Așa cum își inchipușe, băutura îi pîrzioli beregata. Nu se dădă însă băut. Sorbi mai departe mirîndu-se de lutea cu care cei doi reușeau să ducă paharul la gură.

— Ast' noapte, se porni din senin caporalul, am avut un vis ciudat. Se făcea că e război și eu abia sosisem pe front. Culmea e însă că nu vroia nimeni să-mi dea o pușcă. Abia într-un tîrziu am primit una. Dar n-am apucat să trag decît o dată cu ea. Într-un timp, s-a terminat războiul. Ce era să fac, am plecat înapoi, spre casă. Cum mergeam eu așa singur pe drum, cu ranita în spate, auzi dintr-odată un suierat. Imediat simi o jumătate în plept și mă prăvălilesc la pămînt. De jur împrejur, cit vedeai cu ochii: pustiu. Cine trăsese atunci în mine? Ce mai, începusem să mor, cînd auzi o voce puternică: e glonțul pe care l-ai tras în război, te-a ajuns din urmă. A vrut să se întoarcă și el odată cu tine așa.

— I-auzi! tuă sergentul, izbucnînd într-un rîs asurz, bolovănos.

Băiatul se pomeni și el rîzînd.

Rise și caporalul, fără încetiri însă, mai mult înfundat.

Băiatul tras de el, liniște! adăugă sergentul printre hohote. Tot el, linișindu-se brusc, spuse: Războiul, asta e?

— Ce e? Își arătă băiatul nelămurirea.

— Să ne jucăm, pentru a nu muri de plietiseală de-a războiul.

— Cum de-a războiul? Întrebă iarăși băiatul.

— Foarte simplu, răspunde blind sergentul. Ne ascundem unli de alții și tragem. Mai ales că n-am aruncat armele și muniția. Vă asigur că o să fie foarte distractiv. Să ne tot urmărim în orasul acesta.

Băiatul îi păru totul o glumă proastă. Sergentul era însă cit se poate de grav. Dacă sinteți de acord, zise el mai departe, voi doi o să fiți împreună. Eu rămîn singur.

Un război în trei ar fi anormal. Ordon să începem miine dimineață. Haldeiți la culcare acum, închide discutiia sergentul, retrăgîndu-se cu pași greoi spre camera sa.

Băiatul continuă să creadă că e vorba de-o farsă. Altfel, își spusese el, n-ar fi fost alit de liniștit caporalul.

Nu ne-am jucat destul de-a războiul? se fîrmită el însoțindu-l pe caporal spre etaj. Spuse și acestuia gîndurile sale. Caporalul continua să tacă. Nu era nici vesel, nici supărat. Părea să nu-i pese de hotărîrea, sergentului. Chiar nu-i păsa.

Băiatul se convinsese de asta un pic mai tîrziu cînd caporalul abia țîndu-se pe piciora venii la el și-i spusese: pregătește-ți pușca și încearcă să dormi bine. Cine știe, poate ai sanca să te întorci acasă. Nu era decît vorba de-o glumă. Timpul se pregătea să încrenească iarăși lîund decamdată forma nopții abia începute.

Dacă am să mor, se întrebă tînarul soldat, ce-are să se facă ca fără mine? Cel puțin, se consola el, s-o înștiriez print-o scrisoare.

Termină scrisoarea în zori. O viri frumos împăturită pe sub ușă.

Se lumina de ziua cînd se întoarse de la ultimul nivel al hotelului. Nu mai avea timp să doarmă. Oricum, nu-i era somn.

Cei doi coborîseră dintr-o scrisoare de țigară în holul de jos.

— Am să plec cu primul, mormăi sergentul și plecă. Îl văzură îndepărîndu-se pe strada plietită, apoi dispărînd după colțul unei clădiri.

Caporalul porni și el, făcîndu-i semn să-l urmeze. Unde? Întrebă băiatul senza sine, cîl-cînd moale pe marginea drumului. Merseră mai multe minute unul lîngă altul, fără să scoată o vorbă.

Tu ai să rămîi aici, auzi băiatul vocea răștăia a celui-lalt.

Îi convenea de minune. Erau alături de gardul mărunț al unui parc. Trecu dincolo, lungindu-se cu pușca la piept într-o tuță. Timpul, constat el, continuă să curgă.

Se simți învaluit de mirosul greu al deșeurilor de sub ci.

Poate, gîndi, în partea aceasta e departura spre care se uita ea. Auzi, în clipa următoare, o împuscătură tremurată în largul orasului. El, se adînci băiatul vesel în gînduri, mă joc puțin de-a războiul, apoi vin să te iau. O să fugim, departe, cit mai departe de aici.

Glasul dogit al sergentului îl readuse la realitate.

— Esti un mizerabil, strîcă acesta. Un mizerabil și un fricos. Nu asta ne-a fost înțelegerea. Refuzi să tragi ca să nu văd unde te-ai ascuns.

Băiatul nu-și dădu seama cînd apăsase pe trăcăt.

Vruse numai să mîngie creștetul aspru al ferbi.

În aceeași secundă se năpusti cu minile goale în stradă, hîlbîndu-se înfricoșat la trupul întepenit al sergentului.

— Heii, țîpă el mirat, căutînd aturea cu privirea.

Spre capătul străzii observă o mogîdeată ghemuită pe caldarim.

F

Gala de teatru Brăila

— Intre proiect și realitate

Celestele de la Dunăre — cadrul ideal al intinirilor literar-artistice — a fost centrul atenției între 1-3 martie 1987, când s-a desfurat prima ediție a Galei naționale de teatru, dedicate femeii.

Teatrul Maria Filotti — lăcaș de cultură, favorizând schimburi de idei, creând spații de emulație estetice — și-a pus la dispoziție eleganta sălilor și a foaișurilor, calitatea dotărilor tehnice, rafinamentul decorărilor interioare. Un obiectiv arhitectural de excepție, pentru care orasul care l-a ocrotit și restaurat cu atita bun gust, este și poate fi, ori-când, învidiat, mult peste centrele urbane ale țării, ale Europei, ale lumii.

Un bun renume creat prin înalțarea condeiului și al Thaliei, care, depășind limitele țării, au pus la dispoziția talna rădăcinilor lor: Hariclea Dănciulescu, Maria Filotti, Panait Istrati, Mihai Dragomir, Perpessiciu... Printre noi, alături de noi, creștin și muncind: Irina Răchileanu, Fănuș Neagu, Theodor Văzuleț, Constantin Piliuță, Ileana Cernat și mulți, mulți alții...

Un Comitet Județean de Cultură prompt, cu largi deschideri către înțelegerea, asimilarea și cinstirea fenomenului artistic românesc, meritând toată stima pentru inițiativa organizării și asigurarea celor mai bune condiții de funcționare ale primului festival național de teatru (devenind, pe jumătate, prin cîștia participanți externi, internațional), pe care și l-au dorit la înălțimea trufiei și a directorului brăilean. Numai cuvinte de laudă pentru solicitarea întreprinderilor care au înțeles și s-au deschis sufletele și să sprijine (moral și material) rajușul curent, diurn, alit de necesar liniștii din „spațiile frontale” ale actorilor care are nevoie, pentru prestigiu și, să-și ocrotească oaspeții. Trebuie menționat că fără ajutorul acestor întreprinderi locale nu ar fi putut fi înaintat prezentul Supliment. Dimpotrivă, care este în brăilean pot aduce la lumina tiparului, gânduri și sentimente înălțătoare.

GAZE UNICE — nu doar ca organizatori ci și ca spectatori — brăilenii și-au întipănit oaspeții cu căldură, cu entuziasm, unora cu o răbdare înecășă, din dorință, cea mai curată de a se bucura de evenimentul cu care oficialitățile orașului i-au făcut contemporani.

Tată teatrele inscrite, efectiv, în concurs (în afara teatrului-gazdă): 1. Teatrul Bacovia, Bacău, cu Matei de la Sosești; 2. Teatrul de la Măreș, Măreș; 3. Teatrul Giulești, București, cu Iarna când au murit câștigul de Sorin Holban; 4. Teatrul Dramatic Galati, cu Hanul de la răscrucea de Horia Lovinescu; 5. Teatrul Nottici, București, cu Peninsula Doamnei Olimpia de I.D. Șerban; Se constată, cu părere de rău, participarea a 2 teatre de provincie (Bacău și Galați, când erau atât de aproape Iași, Piatra Neamț, Botoșani, Ploiești, Pitești...) și 3 de la București (2 teatre profesionale și spectacole vechi și studențesci Institutului bucureștesc). Cu Familia trupei locale s-au totalizat 6 spectacole de concurs (din care 2 după același poem dramatic). Organizatorii, generoși, au prevăzută în palmares (ab initio, nestîind cîte trupe vor fi în final) 7 premii și 4 diplome.

Pentru puritatea încercărilor a fost binevenită acordarea premiului de debut feminin celor trei studențe care au contribuit la crearea spectacolului Mătașă — I.A.T.C.; Mona Chiriac (regie), Irina Dimitriu (muzică), Oana Stănescu (interpretare) rămân obligate prin această timpurie recunoaștere. Fie ca timpul să le favorizeze de succesul vremelnic și de capcanele infatuării.

Teatrul Dramatic Brăila, în cadrul de la răscrucea, După o piesă scrisă de Lovinescu cu trei decenii în urmă, care a devenit astăzi, prin idee, nu prin tratare, de actualitate, spectacolul obsesivei estetice atomice sau personajul dramatic, în situație-limită nu a fost atât de slab încît să fie total neglijat. Tinerii regizori Carmen Vestemănu și se poate reproșa lipsa rigori în restructurarea textului (cu lungimi melodramatice), pentru a reține miezul trăsăturilor acestor personaje bintuite de emintiri, de speranțe de a se salva. Dacă actorii Mihai Mihail, Liliana Lupan, Marcel Hărăjoghe, Gheorghe V. Gheorghe, Ioana Citta Baciu au sărit, au făcut-o din aceleași motive ca și

actorii Teatrului Giulești: din dorința de a-și evidenția numărul propriu, de a sublinia contribuția fiecăruia, din dorința de a se face remarcați și de a determina aplauze; Gălățenii aveau un motiv în plus față de giuleștenii: rarele confruntări cu oamenii de presă, cu un alt public decît cel al sălilor lor, i-au determinat să acționeze cu prea mult exces de zel. Dacă giuleștenii au fost avantați în sarjare, obținînd risul să-lîi, în cazul gălățenilor, dramele personajelor (și așa încarcate de autor) au devenit, prin jocul actorilor, tragedii amare. Dacă s-ar fi analizat te mai multă obiectivitate, s-ar fi recunoscut, cel puțin valențele interpretative ale unei actrițe ca Ioana Citta Baciu. Între ea și Agatha Nicolau (la fel de sarjate), prima ar fi fost mai îndreptățită să la premiul interpretării mai rod secundar.

Dacă nici un spectacol nu a excelat în realizarea unui decor deosebit, juriul ar fi trebuit să nu acorde nici acest premiu, așa cum nu s-au acordat premiile Marelui Premiu acordat Teatrului. Acordarea acestui premiu lui Dan Jituan, pentru ceea ce a făcut în Mătașă de la Bacău, nu-l onorează pe autor. Un decor simplu, minim, nu poate fi măsura aplaudării nici unui creator.

Prin recitativul său Carmen Cloriciă a dovedit a fi o actriță de mare forță și expresivitate. Ar fi fost interesant să o vedem cum evoluează în cadrul unei reprezentări complexe. E paradoxal că Iașiul nu a fost prezent cu nici un spectacol. Premiul acordat Teatrului Mircea Radu Iacoban, a fost de fapt pe tot parcursul Galei, alături de criticul Ștefan Oprea (li s-au lansat volumele Neaptea și, respectiv, Din folclorul 13).

Cum concurența a fost redusă, greutatea Marelui Premiu acordat Teatrului din Brăila, se diminuează. Ne-am fi așteptat ca Alexa Visarion să aducă noutăți variabile brăilene față de ceea ce realizat la Ploiești. Se pare că timpul a fost scurs și „lensunța” pregătirii galei nu a fost tocmai prietenoasă. Trupa brăileană și-a schimbat mult structura, s-a îmbogățit cu multe talente tinere, și-a îmbogățit sufletul, dar, totuși, ceea îi lipsește: siguranța de sine a jocalor, încrederea în marelui creator care spiră să iașă din propria individualitate, pentru a da formă individualității străine lui (revelându-i plăcerea eliberării în direcția unui sentiment sau a unui cuprins intelectual). Actorii brăileni au fost buni, dar au fost prea mulți. Ei înșiși și prea puțin celiții. În pacitate să anuleze reacțiile, reflexele lor corporale obișnuite, pentru a le înlocui cu altele potrivite individualității lor pe care vor să le reprezinte.

În acest proiect și retrosceliv, as atrage atenția asupra felului nefiresc în care sint îmbrăcate personajele feminine: Dorina Sătmaru (Marilena Negru); dacă primul costum este admisibil, rochia de casă cu pantofii, totuși nu se pot tolera într-un spectacol modern (1987). Tot așa cum nu pot fi acceptate toaletele, coafurile și machajul Ileni Cristache (Rodica Museteanu). Actrița nu are nici o vîlnă, cineva trebuie să fie atent la detaliile actului. Actorul de pe stradă și actorul de pe scenă trebuie să fie două personaje total diferite.

Dacă Gh. Moldovan ar fi mai puțin afectat, iar Marilena Negru mai puțin patetică, spectacolul ar câștiga în dimensiunea acestei profunzimi a trăirii pe scenă. Bujor Macrin — un talent autentic al teatrului brăilean (cărui i se alătură colegii mai tineri, George Toporoc, Sorin Dinculescu, Anamaria Pașanu), nu abuzează de lacrimile în Ipostaza Alexandru Sătmaru. Pentru capacitatea lui de exprimare, ar fi fost de-a-juns doar să mimeze suferința, cu multul interiorizării specifice.

Aș dori ca aceste considerații critice să nu supere pe nimeni. Ele sînt emise pentru ca editiile viitoare ale Galei brăilene să poată avea mai multă consistență artistică, mai mult spirit competitiv, o mai înaltă tinută profesională, care să pună în dilemă aprecierile tinerilor juri. Numai prin autoexigență, Gala brăileană va câștiga în prestigiu. Deocamdată, Marea Premiul li merită organelle locale, competente, întreprinderile care au susținut moral și financiar o mare idee: ideea nevoii de competiție pe tărîmul artei teatrale, la Brăila.

Nicoleta Gherghel

CURIER BRĂILEAN

● În ultima sedință de lucru a Cenaclului „Panait Istrati” din Brăila al Unității Scriitorilor, desfășurată la apriile a.c. au citit din versurile lor poezii Alfred Tiberanu și Victoria Tănase, iar din creația epică, prozatoarea Andra Șerban Căpităneanu. La discutie au condus de Fănuș Neagu, președintele de onoare al cenaclului brăilean, au luat parte Corneliu Irfim, Vasile Dăru, Ion Bălan, Vasile Ruscescu, Lucian Chișu, Ion Stoinescu, V. Coman.

● În cursul lunii aprilie Galeriele de artă din Brăila au găzduit Expoziția Bărgănuș brăilean, organizată de Muzeul Brăilei în colaborare cu Cenaclul U.A.P. din localitate. Expun tablouri și gravuri pictori contemporani cum sînt: Constantin Piliuță, Wanda Sachelarie, Emilia Dumitrescu, Vespa-

Urmare din pag. a 5-a

care era un fost prieten al marelui nostru poet național, Al. Djuvara. „Convorbiri literare” după cum ne este tot un brăilean, Perpessiciu, și colecția revistei, li publica abia în luna august.

Tot din liceele Brăilei a pornit spre pictură George Petrescu, altfel moldovean de origine, din Tecuci. Profesorul de științele naturii, întinându-i înzestrarea artistică, l-a îndemnat să deseneze și, fără să se lase de învățatură, să se gîndească la posibilitatea de a deveni artist. Terminînd liceul, Petrescu, amintindu-și sfatul profesorului, a început să studieze concomitent științele naturii și pictura. Marea măiestrie a lui Petrescu au remarcat-o nu numai exegeții români, ci și un experimentat și perspicace cercetător al artei ca Llo-nello Venturi. Fînd în starea de liceele brăilene, trebuie să spun că în anul actualului așezămînt liceal Nicolae Bălcescu se află, pe pereții din față, o placă de marmură pe care sînt gravate nume de mare rezonanță ale culturii românești, fosti elevi sau laureați ai săi. După cum, de data asta dînt-o galerie de efigi, poate fi văzut la Universitatea din Cluj-Napoca, Florian Ștefănescu-Gongi, rector al acesteia între 1932-1940. Clujul, universitate, după cum se poate deduce dintr-o amplă lucrare cu această temă a beneficiat de-a lungul anilor de servicii intelectuale, unora de pionierat ale unor mari profesori ca N. Minovici, Ștefan Secăreanu, iar în prezent de cele ale profesorului doctor docent de la I.M.F., Ion Gheorghe Simitil.

Putînd lume știe că marele I. Ștefănescu Gonga intelectual patriot și democrat, ființă glorioasă legionară în 1938 a avut bărbăția de a le înfrunta, implicit operația extragerii lor de sub clăvele

slan Lungu, Nicolae Mitrofan, Constantin-Boer-Dondos, Mihail Gavrilescu, Ion Găță.

stingă, pentru ca la asasinarea de către aceiași legionari a primului ministru Armand Călinescu să adopte o moțiune de protest.

Dar de l-am uita pe fratele său, marele cîntăreț de operă, Petre Ștefănescu-Gonga, care în anul 1947 a înțeles în albumul tipărit li 100 de ani de la înființarea corului „Armonia” (24 septembrie 1871) scrie într-o memorabilă prefață, nu emfatic, ci constatațiv: „Dacă de viața literară a Brăilei, se leagă numele unui Istrati, cerna, Petresciuc, Sebastian sau Mihai Dragomir, dacă în lumea științei s-au impus acelea ale unui Sandu Aldea, C. Hepties, Murgoci, George Vilsan, Victor Vilcoveci, Edmond Nicolau sau Ștefan Bălan, nume de tot atîta rezonanță sînt și acelea ale unor Dănciulescu, Alina Cluc, Gitana D'Olmar (Olimpia Mărculescu), George Niculescu-Basu, Ionel Perlea, Magda Nicolau, Alexandru Enăceanu, Nicu Apostolescu, Bralovski, Jani Xenachis, George Boulanger, Petrea Crețu Solcanu, oameni care au dat strălucire orașului acesta de la „Intersecția lumii orientale, cu vasele surorii natale” — cum se exprima Cezar Petrescu — — cum se răsună numele în lumea întregă”. Pesemne că alți oameni de știință și cultură ar revendica alte sîmuri de celebritate. De pîndă, pe juriștii de faimă internaționali Tudor R. Popescu.

Vocația pentru democratism și cultură a Brăilei s-a manifestat în anii revoluției noastre, între altele, după cum ne atestă un martor ocular, poetul Victor Tulbure, prin alegerea ca deputat al său în Marea Adunare Națională de li 28 martie 1948 a marelui nostru scriitor și om de carte, George Călinescu.

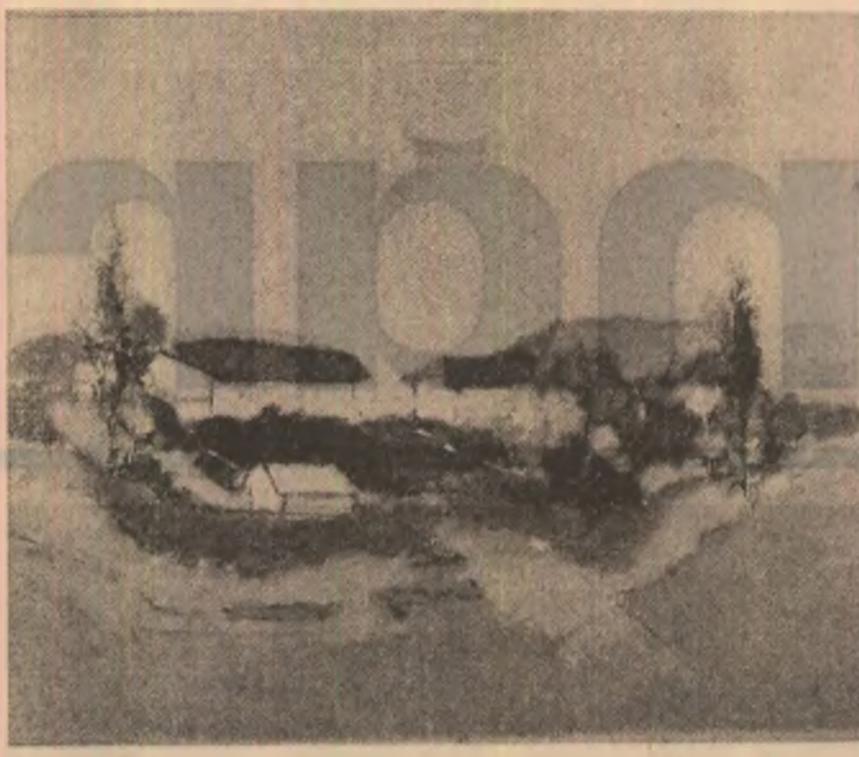
Deși pe însuși citatul mai înainte Petre Ștefănescu-Gonga, cu puțin timp înainte de moarte, l-am cunoscut la C.C. al U.T.C. discutînd despre înființarea unei Universități Cluj al înserului, în îndrumarea cărui se angajă să lucreze, alături de compozitorul Kirulescu, să ne fie permis să-l evocăm pe Mihai Dragomir, pe „dom” Mihai”, cum îl spunea eu, poetul, traducătorul magistrației, înserului, Cluj al înserului, în tinerete îi dedicase și un poem), editorul lui Macedonschi sau Ranetti, eminescologul cu largi orizonturi și aplicații la text, fondatorul „Luceafărului” în care scriam, pe care îl deschidea cu un „Prolog, cum poate numai „Dacia literară” nișo, beneficiasă.

În minele mele și-a sfîrșit viața, la miezul nopții dinle 8 spre 9 aprilie 1964, în spitalul din Giurgiu, pe cînd nu împlinise încă 45 de ani (e născut la 24 aprilie 1919), încît mai tîrziu m-am simțit dator, recăpătînd puterile necesare, să-l evor într-un sonet, „Balada Mihului”, (vezi volumul „Pietre de riu”, 1968) și-ntr-o poezie rămasă nepublicată, pe care o transcriu, intrucît am citit-o odată la festivitățile „Mihai Dragomir” de la Brăila.

Sînt niște gânduri regăsite, dînt-un microbuș cu care m-am întors de la Giurgiu, împreună cu Mihai Dragomir, neînșuflețit, de pe malurile Dunării natale spre București unde eunsa sa își doarme somnul de veci în cimitirul Bellu. Nu și sufletul său mereu pulsînd singe viu în ființa noastră.

Dacă-mi aduc amînte — și îmi aduc prea bine —

Ne întorcăm din Tară, ciudat, doar amîndoi,

Tablouri de Mihail Gavrilescu

„Eu mă duc, mă prăpădesc...”

Sînt cunoscut versurile unui cîntec al celebrului rapsod popular, Barbu Lăutaru: „Eu mă duc, mă prăpădesc...”. Interpretînd superficial, aici se poate citi tînguerea elegiacă a bătrînilor și legendarii Barbu Lăutaru, care simte apropiindu-și sfîrșitul. Sînt așadar cuvinte de testament, dar nu ale oricărui testament și în desfrîngerea acestor sensuri posibile dorim a zăbovi.

Anunțarea propriei prăpădiri o face Barbu Lăutaru printr-o referință la realitatea sa de-o viață, cîntecul popular românesc cu care s-a identificat în totalitate. Se află aici ceva din sensul expresiei noastre populare: a se prăpădi după cineva, de dorul cui, adică a-lubi nespuse de mult... pînă la moarte. A se prăpădi înseamnă încă „a muri”.

Dacă această comuniune semnifică la adevărată creație umanizantă înțeles sau sensibilizarea artistică a umanului, sîmne o întrebare fără răspuns. Seducția exercitată de artă asupra omului este totdeauna tulburătoare prin sensurile. Nu ști niciodată ce-a fost mai înțeles și în acest cîntec. Actorul de pe stradă și actorul de pe scenă trebuie să fie două personaje total diferite.

Să mai notăm, de aceea, că un cîntec bătrînesc nu dispare totuși, nu poate să moară cu adevărat, înfîmînd încă o dată echivalența sinonimică prăpădire — moarte. El doar se poate pierde, risipi, irosi pînă la o nouă reînviere. Un asemenea iur „prăpădit” poate fi declat, iar aflarea lui este deseori mai importantă decît prima sa existență concretă. Farmeul muzeelor mizează oric pe altceva?

„Fîlueră de fag mult zice cu drag, fîlueră de os mult zice dînos, fîlueră de soc mult zice cu foc”, dar nu zice nimic despre ce cîntă acesta. Interpretînd în felul nostru iur-curile, sîntem siguri că el cîntă Mirișca, sublimarea, monumentalizarea unor trăiri răsădite în peajmăa mioarelor sale. Din prăpădirea ciobanului (ca univers material) răsăde balada (ca univers spiritual, aici artistic). Tot așa și în Mesterul Manole. Dacă ar fi rămas acolo sau, pe acoperiș, cum voia vovodului cel rău și orgolios (dar și este prin această botărie), desigur că idealul artistic al mesterului ar fi fost în totalitate compromis. De aceea, arîndu-se de pe acoperiș în cuterul minăstirilor, deci tot în contextul strict al activității sale creatoare, izvorăște „fînțînă lină”, metaforă sugestivă a continuității, permanenței de împlinire chiar și prin moarte a zicorii artistului:

„Află că noi sîm Orișid să zidim Altă minăstire. Pentru pomeneie. Multă mi lămurășă Și mult mă frumoasă”.

Îngropîndu-se deci în cîntecul popular (fatumul creației este conștient ales, expresia unei vocații artistice de excepție), acestă mișcă înțeles de-a-iași, sublimarea, monumentalizarea unor trăiri răsădite în peajmăa mioarelor sale. Din prăpădirea ciobanului (ca univers material) răsăde balada (ca univers spiritual, aici artistic). Tot așa și în Mesterul Manole. Dacă ar fi rămas acolo sau, pe acoperiș, cum voia vovodului cel rău și orgolios (dar și este prin această botărie), desigur că idealul artistic al mesterului ar fi fost în totalitate compromis. De aceea, arîndu-se de pe acoperiș în cuterul minăstirilor, deci tot în contextul strict al activității sale creatoare, izvorăște „fînțînă lină”, metaforă sugestivă a continuității, permanenței de împlinire chiar și prin moarte a zicorii artistului:

„Află că noi sîm Orișid să zidim Altă minăstire. Pentru pomeneie. Multă mi lămurășă Și mult mă frumoasă”.

Începînd deci ca o simplă, discretă și frumoasă tînguire, ori numai ca o conștientă înțeleapă, lucidă, rațională a unei realități, ziceea rapsodiei a lui Barbu Lăutaru, genul al cîntecului românesc, se transformă treptat într-unul dintre cele mai autentele definiții ale unui important capitol de necrisă încă ars poetica folclorică.

Dumitru Tiutiuca

„Al milă, Niculae, parcă-mi soptea, și lasă-mă o clipă Istovul să-mi ogoi”. Și ochi n-avea să vadă nici Dunărea-i bătrîni. Zbătîndu-se la țărîmuri de-a-ita nenoroc, Nicl Bărgănuș-n hohot gîlgițor de și nici chiar primăvara, lăleaua lui de foc

Tăceam. Tăcea. Doar ploaia de-apriliie mănoasă Pe microbuzul nostru bătea ca pe un grînd „Mal lung îmi pare drumul acum la-ntors acasă, Vin tocmai de la Giurgiu li” parafraza glumind.

Era de-a dreptul straniu că eu, fiînd conștemul, O vorbă nu scosesem tot drumul. Lacrimi doar Căzînd incandescente pirogravară lemnul

Sicriului din blană masivă de stejar. Tertat să-mi fie gîndul: nu jalnice litanii, Și nici îndoioșare să smulgă lacrimi nu-i Cînceșidul îmi fură de buna veste anii Sînt mult mai mulți cu sate, ca anii morții lui.

8 aprilie 1987 Spuneam însă mai înainte că sufletul lui Mihai Dragomir cel deschis spre poezie, spre cîntec, spre știință și cosmos, spre noi geneze, e viu în ființa noastră.

la „a transporta, a transfera” (gr. meta-fero). Așadar prăpădirea în cîntec, adică tot în el însuși, naște un alt cîntec, dar îmbogățit cu noi valori de frumusețe. Este exact ceea ce-l spune și propune fîl-cul fetei, „flore din grădînă”, ori „floare din fereastră”, și invers, în orația de nunta: s-o răsădească în altă grădînă unde va deveni și mai frumoasă:

„Măi bătă, floare dulce. Unde te-aș găsi, te-aș smulge Și-acasă la noi te-aș duce. Și te-aș răsădi-n grădînă...”

A răsădi nu înseamnă doar a prelua și a muta dînt-un loc în altul, a repeta deci „Cultura majoră, spunea și Lucian Blaga, nu repetă cultura minoră, ci o sublimază, nu o mărește în chip mecanic și stîrșit, ci o monumentalizează potrivit unor vite forme, accente, stînduri și orizonturi lăuntrice”. Tot astfel, prăpădindu-se un cîntec, el nu reînviie pur și simplu, ci se sublimază neînșelut pînă la perfecțiunea capodoperei. Tot de aceea ciobanul pînzînt pentru bogăția hîrniciei lui, de va fi să moară, vrea să fie îngropat tot în pămîntul îndeletnicirii lui dintotdeauna, perimetrul stînei. Undeva, Nichita Stănescu observa că poetul popular ne spune cum cîntă:

„Fîlueră de fag mult zice cu drag, fîlueră de os mult zice dînos, fîlueră de soc mult zice cu foc”, dar nu zice nimic despre ce cîntă acesta. Interpretînd în felul nostru iur-curile, sîntem siguri că el cîntă Mirișca, sublimarea, monumentalizarea unor trăiri răsădite în peajmăa mioarelor sale. Din prăpădirea ciobanului (ca univers material) răsăde balada (ca univers spiritual, aici artistic). Tot așa și în Mesterul Manole. Dacă ar fi rămas acolo sau, pe acoperiș, cum voia vovodului cel rău și orgolios (dar și este prin această botărie), desigur că idealul artistic al mesterului ar fi fost în totalitate compromis. De aceea, arîndu-se de pe acoperiș în cuterul minăstirilor, deci tot în contextul strict al activității sale creatoare, izvorăște „fînțînă lină”, metaforă sugestivă a continuității, permanenței de împlinire chiar și prin moarte a zicorii artistului:

„Află că noi sîm Orișid să zidim Altă minăstire. Pentru pomeneie. Multă mi lămurășă Și mult mă frumoasă”.

Îngropîndu-se deci în cîntecul popular (fatumul creației este conștient ales, expresia unei vocații artistice de excepție), acestă mișcă înțeles de-a-iași, sublimarea, monumentalizarea unor trăiri răsădite în peajmăa mioarelor sale. Din prăpădirea ciobanului (ca univers material) răsăde balada (ca univers spiritual, aici artistic). Tot așa și în Mesterul Manole. Dacă ar fi rămas acolo sau, pe acoperiș, cum voia vovodului cel rău și orgolios (dar și este prin această botărie), desigur că idealul artistic al mesterului ar fi fost în totalitate compromis. De aceea, arîndu-se de pe acoperiș în cuterul minăstirilor, deci tot în contextul strict al activității sale creatoare, izvorăște „fînțînă lină”, metaforă sugestivă a continuității, permanenței de împlinire chiar și prin moarte a zicorii artistului:

„Află că noi sîm Orișid să zidim Altă minăstire. Pentru pomeneie. Multă mi lămurășă Și mult mă frumoasă”.

Începîndu-se deci în cîntecul popular (fatumul creației este conștient ales, expresia unei vocații artistice de excepție), acestă mișcă înțeles de-a-iași, sublimarea, monumentalizarea unor trăiri răsădite în peajmăa mioarelor sale. Din prăpădirea ciobanului (ca univers material) răsăde balada (ca univers spiritual, aici artistic). Tot așa și în Mesterul Manole. Dacă ar fi rămas acolo sau, pe acoperiș, cum voia vovodului cel rău și orgolios (dar și este prin această botărie), desigur că idealul artistic al mesterului ar fi fost în totalitate compromis. De aceea, arîndu-se de pe acoperiș în cuterul minăstirilor, deci tot în contextul strict al activității sale creatoare, izvorăște „fînțînă lină”, metaforă sugestivă a continuității, permanenței de împlinire chiar și prin moarte a zicorii artistului:

„Află că noi sîm Orișid să zidim Altă minăstire. Pentru pomeneie. Multă mi lămurășă Și mult mă frumoasă”.

Începîndu-se deci în cîntecul popular (fatumul creației este conștient ales, expresia unei vocații artistice de excepție), acestă mișcă înțeles de-a-iași, sublimarea, monumentalizarea unor trăiri răsădite în peajmăa mioarelor sale. Din prăpădirea ciobanului (ca univers material) răsăde balada (ca univers spiritual, aici artistic). Tot așa și în Mesterul Manole. Dacă ar fi rămas acolo sau, pe acoperiș, cum voia vovodului cel rău și orgolios (dar și este prin această botărie), desigur că idealul artistic al mesterului ar fi fost în totalitate compromis. De aceea, arîndu-se de pe acoperiș în cuterul minăstirilor, deci tot în contextul strict al activității sale creatoare, izvorăște „fînțînă lină”, metaforă sugestivă a continuității, permanenței de împlinire chiar și prin moarte a zicorii artistului:

„Află că noi sîm Orișid să zidim Altă minăstire. Pentru pomeneie. Multă mi lămurășă Și mult mă frumoasă”.

Începîndu-se deci în cîntecul popular (fatumul creației este conștient ales, expresia unei vocații artistice de excepție), acestă mișcă înțeles de-a-iași, sublimarea, monumentalizarea unor trăiri răsădite în peajmăa mioarelor sale. Din prăpădirea ciobanului (ca univers material) răsăde balada (ca univers spiritual, aici artistic). Tot așa și în Mesterul Manole. Dacă ar fi rămas acolo sau, pe acoperiș, cum voia vovodului cel rău și orgolios (dar și este prin această botărie), desigur că idealul artistic al mesterului ar fi fost în totalitate compromis. De aceea, arîndu-se de pe acoperiș în cuterul minăstirilor, deci tot în contextul strict al activității sale creatoare, izvorăște „fînțînă lină”, metaforă sugestivă a continuității, permanenței de împlinire chiar și prin moarte a zicorii artistului:

„Află că noi sîm Orișid să zidim Altă minăstire. Pentru pomeneie. Multă mi lămurășă Și mult mă frumoasă”.

Începîndu-se deci în cîntecul popular (fatumul creației este conștient ales, expresia unei vocații artistice de excepție), acestă mișcă înțeles de-a-iași, sublimarea, monumentalizarea unor trăiri răsădite în peajmăa mioarelor sale. Din prăpădirea ciobanului (ca univers material) răsăde balada (ca univers spiritual, aici artistic). Tot așa și în Mesterul Manole. Dacă ar fi rămas acolo sau, pe acoperiș, cum voia vovodului cel rău și orgolios (dar și este prin această botărie), desigur că idealul artistic al mesterului ar fi fost în totalitate compromis. De aceea, arîndu-se de pe acoperiș în cuterul minăstirilor, deci tot în contextul strict al activității sale creatoare, izvorăște „fînțînă lină”, metaforă sugestivă a continuității, permanenței de împlinire chiar și prin moarte a zicorii artistului:

„Află că noi sîm Orișid să zidim Altă minăstire. Pentru pomeneie. Multă mi lămurășă Și mult mă frumoasă”.

Începîndu-se deci în cîntecul popular (fatumul creației este conștient ales, expresia unei vocații artistice de excepție), acestă mișcă înțeles de-a-iași, sublimarea, monumentalizarea unor trăiri răsădite în peajmăa mioarelor sale. Din prăpădirea ciobanului (ca univers material) răsăde balada (ca univers spiritual, aici artistic). Tot așa și în Mesterul Manole. Dacă ar fi rămas acolo sau, pe acoperiș, cum voia vovodului cel rău și orgolios (dar și este prin această botărie), desigur că idealul artistic al mesterului ar fi fost în totalitate compromis. De aceea, arîndu-se de pe acoperiș în cuterul minăstirilor, deci tot în contextul strict al activității sale creatoare, izvorăște „fînțînă lină”, metaforă sugestivă a continuității, permanenței de împlinire chiar și prin moarte a zicorii artistului:

Aventurile unchiului Ted

Actor și dramaturg de aleasă tinută într-o tinerete dedicată în întregime Thaliei, Valentin Gustav publică în anul 1974 romanul pentru copii și tineret „Insula roșie”, pentru ca ulterior, ceea ce păruce o simplă digresiune a unui talent dotat multilateral, să se materializeze într-o manifestare narativă de realitate. Apariția în 1976 a romanului „Căpitanul fetelor” pentru copii și tineret „Alte aventuri ale unchiului Ted”, iar în 1978 a părții a treia a acestei veritabile trilogii „Vracul alb” („Încă o peripetie a unchiului Ted”), constituie dovada elocventă.

Că acest periplu al lui Valentin Gustav în domeniul literaturii pentru copii și tineret era previzibil pentru istoricul literar cunosător al manifestărilor actorului și mai ales ale autorului dramatic, ne-o dovedește multimea de piese pentru copii scrise de autorul nostru în perioada interbelică, toate jucate la teatrul „Munca și vite bună” din Brăila, „Knock-out”, la National, „Trei crai de la Odobesti”, la Alhambra, „Casa de deal”, jucată la Sibiu, Timșoara etc., ca și piesa „Ghimpele”, scrisă în colaborare cu Constantin Belu (avînd un comentariu regional semnat de Traian Nișescu), nu puteau să nușă lăte puternică apărută asupra scriiturii lui Gustav Valentin.

Chiar dacă psihologia unor personaje este schematică și convențională, chiar dacă unele scene tari sînt previzibile și drept urmare pot declanșa un efect contrar celui scontat, romanele din ciclul dedicat unchiului Ted, scrie într-un stil fastuos — naiv și alert, tipic romanelor de acțiune, ocupă un loc de frunte în cadrul literaturii pentru copii și tineret, literatură care-și găsește în Gustav Valentin un slujitor devotat și plin de har.

N-aș vrea să închei aceste scurte notații fără să spun două cuvinte despre coperta celor trei romane, concepșă și realizată de domnul brăilean Ștefan Lungu. Această copertă, respectînd în totalitate spiritul trilogiei unchiului Ted, este o dovadă în plus a ceea ce se cheamă profesionalism, seriozitate și dăruire într-un domeniu considerat marginal din domeniul grafic și de artă — care însă, cînd este slujit așa cum o face Vespașan Lungu, poate deveni o sursă de emoție estetice.

Constantin Gherghinolu

Poeme pentru virstele fragede

Pe prima pagină a Romăniei literare, deseori numele lui Nicolae Aricescu poate fi citit sub poezia de trei-patru strofe, caligrafiate îngrijit și care trădează în semnatarul lor poet înzestrat, cu o sensibilitate autentică, capabil de viziuni lirice adesea memorabile. Prezența discretă în viața literară a Brăilei, Nicolae Aricescu pare a fi tăcut de scriitor preocupat mai mult de singurătatea pe care i-o oferă laboratorul de creație decît de comunicarea culturală cu colegii de scris. Din acest motiv, debutul său editorial cu volumul Dînt-un cîntec ca un sonon (Editura Școala, 1985) s-a bucurat în plin de efectul elementului surpriză.

Cartea nu este nici mai bună nici mai slabă decît cele mai multe apariții de același gen girate de sus-pomenita editură. Conține, din punct de vedere artistic, destărușul cel puțin două categorii de poezii: pentru virsta de cîinci-sase ani (Desen, Un fel de maimuț, Viș de nea, Veverița îngelată) în care găsim versuri simple, mînzînd pe efectul rîmilor și al panoulilor („Cîntec de la mîzul / rîșăit prin jueră / și-l-veva așa, de soi / face numai ghidul...” și poezii pentru virste ceva mai avansate (noă-zece ani), în care acoperiile (desigur, nomărtirite) ale autorului par mult mai ambițioase. Printre ele: laudă de frunte stau: educația patriotcă (Partidului, De țară, Ce ești țară, Acestă pămînt, Tara noastră etc.), precum și educația estetică, prin poeme în care metaforele sînt de cele mai multe ori clare, rotunde și referențiale, pădurea de ducă, înțel pot fi utilizate de orice educare care dorește să-l familiarizeze pe copil cu arta poetică încă de la virstele celei mai fragede. În poemele de

această natură domină pesajele în alb (fluturi, fulgi de nisă, păsări albe, fluturi, fulgi de nisă, păs

UN SCRITOR BRAILEAN

ILARIE VORONCA

VOCE EUROPEANĂ

Spre un manual de fericire perfectă

Poetul născut în 1903 la Brăila a avut o evoluție intrinsecă surprinzătoare. Debutantul de la *Sburătorul*, autor de versuri impregnate cu tristețe autumnală și decor provincial, avea să pronunțe o adevărată explozie de imaginație cuerind, la puțin ani de la debut, cercurile literare cele mai pretentioase. Înainte de a fi cunoscut și apreciat în Franța, Ilarie Voronca a avut în țara noastră o activitate literară bogată și, într-o accepțiune lipsită de particular, zgomoasă. După un scurt stagiul în presa vremii, pe care, asemenea celor mai mulți dintre aspiranții la poezie, o atacă înconjurând-o (colaborează la *Mășina*, *Placă*, *Vremea*, *România literară*, *Adam*, *Viata românească*, *Adevărul literar și artistic*) poetul devine creator și inițiator de direcție literară, prin *Integral* și *75 HP*. „Milardarul de imagini”, cum fericit l-a numit Eugen Lovinescu, aduce, în poezie, o concepție avangardistă despre artă propunând ca literatura să adopte limbajul artelor plastice, să devină picto-poezie: „Poezia nouă poate relua temele vechi: iacul, pădurea, marea, dragostea, toamna, să-și păstreze întreaga prosopetie, duritatea primitivă. În locul fotografiilor sau a povestirilor reproducere, elementele considerate în spațiul urmează a căpăta o existență acută” (*Poezia nouă în A doua lumină*, 1930). Omul devine, și el, dedicat ofertei cu generozitate pe cărti doază aceași voluptuoasă receptivitate senzorială, un simț al plasticei excelent și o aptitudine de a ridica la rang poetic orice percepție / emoție / impresie / amintire / cum semnala G. Călinescu pentru lirica sa.

Primele încercări avangardiste ale lui Ilarie Voronca pot fi asemuite unei exerciții de învioreare a imaginației, valorificat cu tenacitate între 1924 și 1925,

pentru că odată cu volumul de poezii *Colomba* (1927) poetul și-a găsit propria formă lirică de exprimare. Ea coincide cu perioada studiilor în Franța, unde se întimplă cu el ceea ce se întimplă și cu Minulescu sau Ion Barbu. În locul titlului de doctor în drept și al pregătirii unei cariere în magistratură, Voronca îi urmărește pe parizieni cu versurile sale, apărute în cărți ilustrate de Constantin Brâncuși, Marc Chagall, Vander Cammer. De la stabilirea sa definitivă în Franța (1932) scoate peste douăzeci de cărți devenind una dintre vocele distincte din lirica europeană, de vreme ce Parisul a fost mereu considerat capitala neoficială a poeziei, iar poetul român unul dintre preferații ei.

În aceeași perioadă, când Voronca tipărea cu febrilitate volum după volum, se ocupă cu maximă competență de propagarea culturii române în Franța. O vreme a fost printre colaboratorii apropiați ai celebrului romanist Mario Roques, la catedra căruia a ținut prelegeri despre cultura română, despre fenomenul literar românesc, prezentându-i, de asemenea și la emisiunile radiofonice, pe poezi cum sint G. Bacovia, Tudor Arghezi, Adrian Maniu, Al. Philippide. Împreună cu Jacques Lassaigue a editat o culegere de folclor românesc intitulată *Les Chants du mort*, cuprinzând bocele. El însuși în 1946, când sinucidera sa avea să-i cutremure pe toți prietenii săi români și francezi, luptase în rezistența comunistă împotriva trupelor hitleriste care ocupaseră cea mai mare parte a teritoriului francez, iar după război a fost șeful emisiunilor de limbă română al postului de radio Paris, la care susținuse numeroase emisiuni culturale menite cunoașterii culturii și valorilor artistice românești în Franța. Ultimul său volum, *Mic manual de fericire perfectă*, tipărit postum în 1972 la Editura *Eminecu*, scris în anul războiului, se încheie cu aspirația către pace și echilibru a poetului, termeni care converg către principul artistice al armoniei: „Acum în pacea și dreptatea domniind între lucruri și oameni, orice lucru odată creat conține prin el însuși silita de a se înfrumuseța. Și lumina cunoaște în sfârșit armonia fără asemănare”. Poetul, despre a cărui creație Leon Gabriel Gros spunea: „pentru a treia oară în 30 de ani, lirismul românesc a înflorit și singura noaptea poeziei franceze”, s-a dorit a fi considerat un contemporan al viitorului: „Către voi, oameni ai viitorului / se-nredăpșă genul meu / și vreau să exclamăm: / „Era dintre ai noștri”, / cind veți citi poemele mele”. Credem că a reușit.

Lucian Chișu

Șape de dicționar literar

„ANALELE BRAILEI”

Leii, idem 1982, s-a bucurat de colaborarea constantă a marelui istoric Nicolae Iorga, semnând un număr mare de articole în paginile ei, care, de altfel, intră una din sediile Academiei române (23 aprilie 1938) făcând aprecieri elogioase asupra activității ei. Alături de semnătura lui Nicolae Iorga, articole de istorie publică autori mai puțin notabili, nu lipsiți însă de importanță, ca Emil Viurescu, I. C. Filitti, S. Similian, C. C. Gureșcu, autor al unei monografii (istorice) orășului Brăila, 1906), spunea: „Se poate afirma că această revistă constituie astăzi un instrument de lucru esențial, indispensabil pentru orice vrea să cerceteze istoria acestei părți de țară”.

La fel de importantă ni se pare contribuția culturală și literară a *Analelor Brailei* la conturarea specificului cultural al zonei. Trebuie amintit în primul rând osirdiosul N. C. Istrati, autor al unei bogate bibliografii a cărții vechi brăilene, „Insemnările sale bibliografice”, desăvârșite într-o serie de zecile articole, semnalând existența unui număr mare de tipografii și ziare locale până la 1900. Un alt colaborator

„Pasărea tristă a poemului”

În cei zece ani de activitate literară din România între anii 1923-1933, Ilarie Voronca a publicat 10 cărți de poezie. Valoarea acestora ne dă dreptul să-l considerăm ca pe un foarte important poet al perioadei interbelice, autorul unei din cele mai interesante aventuri a limbajului poezic din literatura română. În comparație cu poezii vremii, cu Al. Philippide, Ion Vinea, Ion Barbu, Ilarie Voronca publică mult, structura lui literară fiind de o cu totul altă factură...

Poetul debutează la 20 ani, în 1923, cu volumul de poezii „Restriși”. Cartea e „cuminție”, e menită mai mult să-l protejeze. Poetul care avea să dovedească un curaj estetic extraordinar abordează în cartea de debut un spațiu poetic și un volum de poezii în care, dacă totuși ceva trebuie admirat, atunci trebuie admirat talentul cu care se mulează pe tiparele unor poezii ca George Bacovia, Adrian Maniu. Poetul își poartă tristețea prin orașul provincial „ca pe un copil bolnav”. El merge pe urmele trecutului cum ar merge „după un om cunoscut”. Sufletul lui este „ca o coajă de copac”. Atmosfera e cenusă. De departe „vine prevestirea unui sfârșit apăsător”. E toamnă și „funișul tristetă a căzută brumă”. Desupra bălănelor, „suris bolnăvicioși” iar oamenii au „o veselie intristată”. În fiecare poezie este sugerat gustul fericirii pierdute. Iubita este chemată: „vino (...) să-mi citești durerile închise în cuburi de pășări triste”. Există o rugămintă: „cântă-mi, flautul ulitelor mărginașe” sau „cheul trist”. Sentimentul fundamental este deznădejdea peste care „scama cîntecului” de la clavier „a căzut subită”. Ochii iubitei sînt pentru el „odihnit hamaș”. Sînt sugerate spații ale claustrării: casele, „odăile”, balconul, chioscul... Fiecare aducere aminte este „o sîrmă ghimpată”. „Sufletul tipă sub tristețe ca lemnul sub fierăstrău”. Dar poetul vrea „să rătească dincolo de mîhniri”. Evadarea din orașul provincial este o salvare: „Vino! Să mergem la Soveja în munți”. Viața aproape de natură este văzută ca o purificare: „o bucurie are să ne cuprindă fără să știi”, „viața să treacă simplu ca un riu peste bolovani”.

Nu există nicio ruptură în poezia lui Ilarie Voronca mai mare decît cea dintre primul volum și ceea ce a urmat... După 4 ani Ilarie Voronca publică poemul amplu „Colomba”, poem de dragoste scris într-un alt registru decît poezia din „Restriși”. Poemul este pară că și-a găsit un stil și a devenit pară că ceea ce avea să însemne „stilul” Voronca în poezia noastră interbelică este aici un bun cîștigat. Volumul următor „Ulise” este unul din cele mai bune ale autorului și una din marile sale creații. Este un poem antologic este poemul XI în care descrierea tipografiei este de mare efect literar: „noaptea a pus la călucel el nevăzut peste roțile care au vînturat glasul veacului / noaptea a neclintit aceste batzoale ale gîndului / (...) Să văd în voi volume, Zodiac” (1930). „Invitație la bal” (1931), „Incantări” (1931), sau sub semnul manierei. Descoperit, codul de producere a poemului funcționează ca un mecanism implacabil fără preocupări de disciplină prozodică sau semantică.

În 1932 Ilarie Voronca scrie un alt foarte interesant volum de poezii „Peter Schlemihl”. Ca și în „Ulise” autorul rescrie în variantă modernă un mit literar. Poezia lui Voronca intră acum în faza nouă a creației. Se menține indiferența prozodică, poemele sînt tot încercate cu mironideni stilistice, dar poetul are acum vogue gravă. El meditează la uneltele sale, la condiția sa de om între oameni. Poetul se simte un insingurat: „Nu, niciodată, oamenii, n-am auzit de voi aișturi” nicimăc acum cînd simte că „singurătatea mi bate în inimă ca o ciocănitură”. Aventura este o necesitate pentru poet iar cei legați de prozaismul

„frosnese amintirile” (imagine vaș pilațiand). Cealul este „deștonic de idealizare” (Kakuzo, „Cartea cealului”, p. 93). El „deșată limba și maruntaie”: „tu ai profetit revoluții din pîntecul samovarului / tu ai trecut ca o mină prin gîtle și prin mîini în Siberia în jurul tău ca în jurul altarului / s-au rîmînt glasuri și pîini”. Dacă orașul este miraculos, „tentacular” și realitatea lui e halucinantă, cîmpia, muntii, apele au puteri de regenerare miraculoase: „o miresmă te cuprînde, intră în tine ca o inhalatie e bucuria pîmintului aburit al buruienilor / firele trupului se umplu de nesatul umed al ierburii / vrei să intrizi în fericirea aceasta nerostită”.

Un vers din „Ulise” se potrivește admirabil volumului următor: „Plante și animale” (1929). Sîmțurile se învâsesc cu brotașii în ierburii”. Poemele dezvoltă frecvențe și vitalitate. Culoare lui sînt „păuni” care „năvălesc în priviri”. Poezia devine o bucurie a comunicării: „sufletul s-a umplut de văzduh ca o orgă”. Poemul „Ulise” e sînt adevărate mașini de imagini: „și botul vacilor adușmă muștii ca alte uregi / ce steag lăpele pentru descrierea nopții / cum trece ca o mișcare prin osul gîndului / cum sărută buzele și dăruie o cămină gîndului / lăpele cîntăno a cădelniță de arome”.

Un demon al comparației bîntuie versurile. O imaginație extraordinară brăzdează limbajul în lung și în lat. Poetul scrie totul pe nerăsuț, nimic nu schimbă, nimic nu disciplinează. El aduce poezia într-un triunghi al Beumudelor în care cuvintele își pierd noul sensului, se împerechează într-o frecvență extraordinară unică în literatura română. Cu adevărat Ilarie Voronca și nu V. Voiculescu ar fi trebuit să scrie celebrul vers: „M-am băgat surugiu la cuvinte”. Un ochi năzdrăvan („altneva îți înțoarcere arcul pupilelor”) vede realitatea halucinant: „și plugurile fac dragostea cu țărîna o sărută o muscă / iepurii se pîtesc la marginea zilei ca dovleci / soarele dă mîlai vrăbilor...”. Imaginii diurne a orașului din „Ulise” îi corespunde imaginea nocturnă a orașului din volumul „Brătara nopților” (1929). Un poem antologic este poemul XI în care descrierea tipografiei este de mare efect literar: „noaptea a pus la călucel el nevăzut peste roțile care au vînturat glasul veacului / noaptea a neclintit aceste batzoale ale gîndului / (...) Să văd în voi volume, Zodiac” (1930). „Invitație la bal” (1931), „Incantări” (1931), sau sub semnul manierei. Descoperit, codul de producere a poemului funcționează ca un mecanism implacabil fără preocupări de disciplină prozodică sau semantică.

În 1932 Ilarie Voronca scrie un alt foarte interesant volum de poezii „Peter Schlemihl”. Ca și în „Ulise” autorul rescrie în variantă modernă un mit literar. Poezia lui Voronca intră acum în faza nouă a creației. Se menține indiferența prozodică, poemele sînt tot încercate cu mironideni stilistice, dar poetul are acum vogue gravă. El meditează la uneltele sale, la condiția sa de om între oameni. Poetul se simte un insingurat: „Nu, niciodată, oamenii, n-am auzit de voi aișturi” nicimăc acum cînd simte că „singurătatea mi bate în inimă ca o ciocănitură”. Aventura este o necesitate pentru poet iar cei legați de prozaismul

„și totuși cele 14 micro-esuuri ce alcătuiesc volumul *A doua lumină* cuprind în ele, la o lectură atentă, o adevărată estetică, dincolo de o artă poetică, cum îndobeste se consideră. Desigur, interpretarea poetică și de multe ori derutată de „baltonica metaforic”, dar niciodată împiedicată în reconstituirea unui „sistem estetic” sul-generis. Nu o anexă asadar, cum vom încerca să sugerăm, a Poetului și Poeziei, ci materia structurată originală a sensibilității și conștiinței lirice unice în literatura română (și nu numai), care s-a numit Ilarie Voronca.

Contextul mai larg al contrarului noii sensibilități estetice este recunoscut în *acta critică* socială generată de realitatea primului război mondial, cînd „nu se simțea și conștiința lirică unice în literatura română (și nu numai), care s-a numit Ilarie Voronca.

Contextul mai larg al contrarului noii sensibilități estetice este recunoscut în *acta critică* socială generată de realitatea primului război mondial, cînd „nu se simțea și conștiința lirică unice în literatura română (și nu numai), care s-a numit Ilarie Voronca.

Contextul mai larg al contrarului noii sensibilități estetice este recunoscut în *acta critică* socială generată de realitatea primului război mondial, cînd „nu se simțea și conștiința lirică unice în literatura română (și nu numai), care s-a numit Ilarie Voronca.

Ilarie Voronca de Miha Dragomir

„Zeul anilor noștri tineri, cînd învățăm alfabetul imensității, uragunul care a curățat pădurile rimelor și a însuflețit stîncile, incendiul care a mîngîiat durerile și a definitivat o viziune, nu mai este Ilarie Voronca a murit. A suferit și el de efemeritate, deși l-am crezut curcubeu perpetuu.

Omul Ilarie Voronca, luptător din miscarea de rezistență franceză, stegarul înalt al luptei de nimicire a întinerucului hitlerist a trecut să dispară.

Ne aplecăm asupra absului, și linia deriază. Dacă poezia românească are, astăzi, o atmosferă ozonificată, îl datorăm lui Ilarie Voronca mult. Dacă au fost înclinate cadavre poetice și o limbă nouă circula, monumental necunoscutinței trebuie ridicat lui.

Ne-am adaptat din vasta prosopetie, cu toată ființa. Poetul de astăzi este renăscut din Ilarie Voronca.

Niciodată, nimeni n-a îndrăznit și n-a putut să înlocuiască bibliotecile oficiale, devenite pome funebre, cu singura lui prezentă revoluționară.

Nimeni, în afară de Voronca. Nu-l plîngem. Nu credem în moarte. Credem în Ilarie Voronca, fiul Brăilei, dezlîntător al poeziei noi, luptătorul antifascist.

Și hotărîrea noastră de luptă, pentru noua poezie a poporului, este mai dirză ca oricînd”.

(Ziarul „Inainte”, Brăila, 14 aprilie 1946)

A doua lumină

Figura de stil, tropul cu care ne obișnuie poezia de până acum, trebuie să cedeză efectului mult mai autentic (autenticitatea era în epocă un concept fundamental) al asociațiilor intimplătoare, alchimie a alăturării fulminante a cuvintelor. Exemplul îl află Voronca (un alt „paradox” al modernismului său) în poezia populară. „Lună, lună / Glas de porumbiță” sînt „două rare versuri de esență pur modernistă cu viteză a asociației de idei, ca surpriză și abstractizare a imaginii”. Același metaforozare și pentru celelalte elemente ale clasicii prozodiei. „Poezia nouă cuprînde ritmul cel mai variat fără să fie ritm, rima cea mai surprinzătoare mai presus de rima etc., fiecare vers fiind „o sumă de noi posibilități, o altă soluție a ecuației primare” (s.n.). Chiar neprevăzutul, hazardul creativității trebuie să fie normal ca lădita cea mică și umilă, necredătoare a pietrelor pretioase”, luată în basm de fata moșului.

Cuvîntul însuși, materialul esențial al literaturii, este pus și el în criză. „Hortul lucrului”, între ceea ce se potrece în noi și ecoul fragmentar al cuvintelor, e o diferență de voltaj, e o insuficiență aortică. Mestesugul artistului trebuie să stea în „deverea gîndului prin cuvînt, alunecarea într-o cale lactee de imagini”, „mai puțin de înțeles gramatical sau logic” (Gramatică). O nouă gramatică se cere de aceea inventată, gest artistic modern inaugurat de Mallarmé. De aici sugestia imagine a poetului cu „felinarul cuvîntului în mirină”. Felinarul imagii românești se face în aceeași manieră de resembilizare estetică încetăținită de Hasdeu, Puscaru ori C. Noica. „Din toate limbile europene limba românească ne pare cea mai adînc înzestrată și la materialul sensului și fîntului actual. Esențialmente poetică”.

A scrie mai însemnată a cunoaște și în primul rînd cunoașterea de sine: „între mine și mine”, cum spunea Voronca amintindu-ne de o zicere a lui Keyserling: „drumul cel mai scurt către mine însumi este prin al mîntului”. Acest sens al iluminării este „de a doua lumină” este încercat de ethos în mai multe feluri. „Imi dau seama, mărturisesc mai întîi poetul, de neputința de a mă îmbrăca în hainele răului”. Optica ori purificarea generată de cunoașterea de sine nu se face fără efort. Gîndurile mîrșave, paharele cu cîcută i-au dat adesea tiroale „apărînzur sau timpă ca rimele sub rădăcină”. DAR „o clipă născută, hîtlele bogate și ale drăgostei născute scintilă țîrîtor al blestemului”. Sensuri profunde etice ale cunoașterii artistice se verifică și în cîteva trăiri sentimentale fundamentale. Una născută numele iubirei („Între cetățenia iubirii și aceea a urei, m-am investit în odăjile celei dintîi”) în toate accepțiile posibile, inclusiv dragostea pentru prieten. Așa se face că volumul discutat se ordonează și ea în cînd elogiul adus acestora: I. Chigugăru, F. Brănea, Perpetuic, M. H. Maxy, V. Brauner, Sasa Pană, Stephan Roll, Paul Șerban ș.a. Dăruindu-se tuturor pe sine prin sine, gîndul poetului capătă dimensiuni de sublimitate tragică, iar expresia stil mesianic: „Luată, mîncată, acesta este trupul și singele nostru” poemul”.

Prin acest TOT și TOTUL căroră li se subordonează, poetul ia înfățișarea unui copac-centaur prin trupul căruia curge sînge de artist și vult de uragun, iar din frunzele „pline de sevă” — poemul Substanța hrănilor — m-am născut să aștepț la apelul Pîmîntului. Poezia actuală umflă coaja solului, circula sevă prin nervura frunzelor, țînește apă minerală etc. O nouă mitologie, asadar, de originală simbioză a creației-Orn cu Natura! de-o mamă. De aceea m-am mirat cînd un spirit modern, pictorul M. Chagall, i-a făcut lui Ilarie Voronca un desen „văzîndu-l” Turn Eiffel și nu Copac-centaur! ?

Coborînd către naturalitatea primară, către nivelele profunde ale eului originar, cum se poate și prezenta, arta devine universală prin general-amplu încorporat în ea. De altfel refuzul oricărui temporalități și spațialități artei, pentru că altfel poetul declară prin titlu de volum *Act de prezent*. „Fîrtește, spun” e oasă de bogăție și lumătate, dar din ce secol, din ce mileniu, din ce car? Totul e un poem sau nu e nimic? (Despre miracol). Și astfel, cu ajutorul artei transcenderea în realitatea celor de „a doua lumină” devine iminentă. Trecut și prezentul și viitorul se contrag într-o singură eternitate. „Da, mi-aduc aminte: amîndoi vorbeam ca și cum am fi murit de acum”. Motivul este frecvent reluat. „În moarte însă este imensa și universală conștință. E trecerea tuturor în poezie” (Radiografie). Așa a fost înmormîntat în *Miorita*, spunem noi, cloabanul, devenind nemuritoare capodoperă, pentru că ne grăbim să adăugăm, odată cu Ilarie Voronca, „nu e vorba aici de așa-nușă «viață vătoare». Problema aceasta nici nu mă interesează acum”. E un punct de vedere care ne aminteste de o altă conștiință originală estetică și lirică în epocă — Lucian Blaga. La ambii, de exemplu, găsim aceleși motive-metaforice ale transcenderii: fereastra, o-gînda, copacul etc.

Un adevărat jurnal de creație asadar acest volum de esuri. *A doua lumină*, martor unor frîntîmări și meditații de încă reală actualitate și ghid de lectură, în același timp, al propriilor poezii.

Dumitru Tiutuca

*) Toate citatele sînt după excelenta edită a lui Ion Pop: „Ilarie Voronca, Act de prezent”, Ed. „Dacia”, 1972, col. „Restituirii”.

Supliment literar-artistice realizat de concursul comitetului județean de cultură și educație socialistă Brăila

Pagini redactate în colaborare cu membrii Canalului literar al Uniunii scriitorilor „Panait Istrati” din Brăila

Președinte: Fănuș Neagu

Săditor: Lucian Chișu

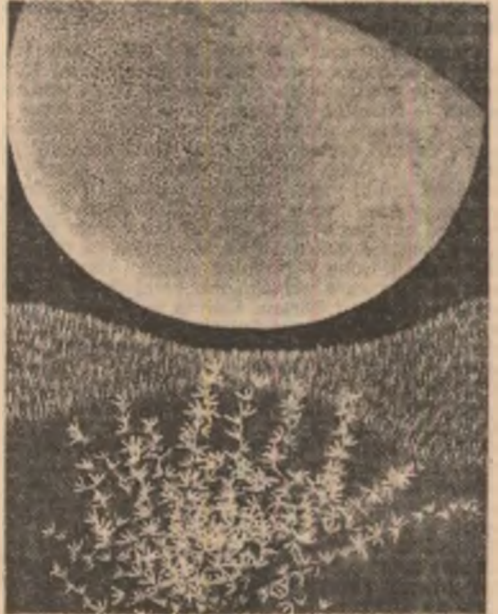
L. C.

corneliu antim

PĂMÎNTUL ASCUNS

Calist se hotărăse să urce la Mara oarbă, să-i facă fotografia promisă. Avea câteva clișee libere la coada filmului și, înainte de a le developa, își aminti de rugămintele neputincioase, care auzise, nu stia cum, că el ar putea să-i tragă fața-n poză, cum îi ceruse „gardistul”, să-și aibă și ea rostul ei ca toată lumea. Identitatea nu-i putea fi dovedită cu nimic. Nu avusesse nicodată vreun act anume, viața ei petrecându-se într-un prelung anonim încă de când se născuse. Singurul loc de pe pământ pe care apucase să-l vedea era Delani. Se născuse în băutura aceea de bordel, nu ținea minte când și nici nu se clintise pe nicăieri. Stătuse în viața sa ca o cloșcă pe cuburul ei din vîntului. Înțase numai drumul apei și al cîmîturilor, atât cit ochii o mai ajutara. O orbise, ziceau delanarii, supărarea ce i-o aduse moartea timpurie, de o boală ciudată, a omului ei: Pătru Mateus. Se ducea femeia zi de zi la morminte și zăcea pe grămada de pământ maroniu, umflată de boctete, ce se auzeau urcînd dintre brazii cîmîturilor

Nimeni altcineva nu știa să cînte din fluiet ori din caval prin părțile Delanilor, decît Ierusalim. Era constructor iscusit al lor, căușind și preșărînd temelii de prum după o scoțoaie secretă și veche. Și atunci, gîndi Calist, lunga dispariția a cososului sfîrșise prin mărțuria trădătoare a cîntului. De n-ar fi fost briza aceea primăvarații, Ierusalim ar fi rămas pe mai departe un duh fără limiste în sufletul aceluia cînt.

Pe nesimțite, se apropiară de bordelul învilit cu sită veche al dădei Mara. Niți o mișcare nu dădea de bănuț că ar fi vreo suflare prin ogradă. Ostretele împrejmuirii putreziseră de mult și atîneau în chip straniu, de parcă o mină nestăpînită păstoa ocolu o turmă de sperietori.

„Ce-o mai fi sicind-o polițaiu atita pe amărita de babă?” — se includă în sinea lui Calist. Ea nu mai știe nici cîți ani are, nici măcar în ce an se zăseste, nici cine mai e împărat, nici altceva! Trecură două războaie peste omîntre, fără ca ea să fi auzit măcar de grozavia înteleului aceluia cuvînt. Niți de unirea cea mare nu avea știre, desi un loc de faimă al acesteia se afla la o zi de mers călare de ocol nasterii sale. Ca și Simion ori Onisla, odraslele cele mai crude ale cîntului, nu știa, și nici nu știuse vreodată, cit e tara de mare, dar nici nu voia să afle. O durea numai ruina turmelor ei, a vîietii ei; o durea ugerul sterp al caprelor, pe care le pipăia seara pe sub burta în căutarea hranei și nu afla decît un mîntuț cîdat și istovit al animalelor. Insoțit de risul timp al lui Traian. O subțiasă de tot foamea și își blestema zilele ce le mai avea de trăit atit de pustie și de nealăturată. Iesea bibînd cu mîinile la drum și umii își mai făceau pomană. Ierusalim îi duse într-o vreme mălai și fasole albă de fierură, dar acum?

Femeii acesteia îi trebuie „act în regulă cu noză”, acum, cînd își pregătea trecerea în lumea umbrelor, exclamă în sinea lui Calist. Nicodată nu își putuse vedea altfel mîșigărea decît în oglînda de apă a donitei. Și i să pînuse, fără îndoială, că-i frumoasă! Iar acum? Ironie a soartei!

Două capre păsteau liniștite prin fata bordelului. Cînd simțiră oameni străini, ridicară capetele mirate și apol se grăbiră behînd spre alt colt al ogrăzii.

Alexa strigă de citeva ori numele babei, apol pe cel al nebulunii.

Nici un ecou nu mai aveau acele chemări! Doar caprele priveau speriate, cu smocuri de lărbă în boturi, la oamenii aceia neștiuți.

Calist bătu în usă, tot mai cu putere. Unde ar fi putut să iasă bătrîna, nedusă de nimeni? Spre sat nu o întîlniseră. Mai cîcîni o dată și în ferestre, desi de auzit, dada Mara auzea încă bine și ar fi putut răspunde pînă acum.

Calist îi privi întrebător pe Alexa. O rece bănuială se strecura în simțurile amînduora. Calist trase incuetoarea usii și deschise făcînd un pas pe lutul bătorit al odăii. Nu-și putu crede ochilor! Oarbă părea că doarme cu broboada dată pe frunte, așezată pe un scaunel înca plăt, cu cîtuțul fațetului într-o mîna, cu o zărcăntă în alta, cu capul și umărul rezemat de horn privind parca asupra oceanului în care strălucea ochiul auriu și încheșat al unei mămălii neîncheiate, sub care colț murise de mult.

De cit timp zăcea acolo? Cine ar fi putut să știe? Poate numai Traian, ale cărui urme acum nu se simțeau nicăieri prin apropiere.

Calist atîneș trupul bătrînei. Era rigid ca de gîmă. Se gîndi să o întindă pe laltă, dar nu avu putere.

— Alexa, — mai anucă să-l strige pe băiat — femeia asta-i moartă de mult alci. Trebuie să chemăm oamenii. S-o îngropăm cel puțin omnește. n-o putem lăsa așa! Cineva s-o pricepe și la treaba asta. Eu mai mult de atit, nu știu ce să fac.

Și spunînd aceste vorbe, se aplecă și în locul zdrețit din mîna moartă strecură, ca în gura unui căuc, semnele neîntinate ale aceluia primăveri timpurii, pe care le culusesse la urcare.

Din usă, proptite între usorii minoati de vreme, cele două capre începură a behîi prelung. Veghea lor trecut, astfel, în boctet. Cel puțin, așa își închipui Calist.

Traian se pierdu de atunc cu desăvîrșire prin mîntii. Și nimeni nu mai pomeni de el, de parcă nici n-ar fi fost vreodată vreun locutor al cîntului cu acel chip și cu acel nume!

De la moartea dădei Mara, zilele se făcură mai lungi. Imasurile creștau ca lapele dal în fier, umflate de rivna muntoasă a berbiu celei noi, Iarna trecuse fără zăpădă. Doar citeva nodi mai geroase, venite după istovul mărut și rece al unor plozi absurde, imbrăcără scheletice copacilor în armarii sîcîtoase, prin care soarele anina ghinturi de diamant. Pînă și aerul părea că troșnește sintecat de joagărul frigului, așa cum se auzea și acum pocnînd în timpanele pădurii năvălitoarea sevă a retrerizii.

Calist stătea în pridvor cu bratele proptite în pămînt și cu ochii mișii în sus, urmînd zborul unor lăstuni garulivi îmbrătați de soare. Fusese o zi caldă și frumoasă și de va mai tine timpul tot așa, gîndi el, spera să-și poată acoperi și casa ce-o ridicase la poalele pădurii de lîngă cîmîturii. Cerul se acoperia de purpură

la apus, semn bun pentru ziua care vine și o adiere mai răcoasă de vînt îi aduse în nări mirosul pătrunzător de iarbă mare.

„Bătrînul Grigore Caba trebuie să fie la culme, pe undeva” — își spuse încercînd să prîndă undă vreunui pas tainic, rătăcîta prin aerul înserării.

Două mîini puternice îi prînsesă umerii și îl săltară de la pămînt, grăbite. Se simți tîrît și sprîjînit de scoarta unui copac, apoi descheiat la cămasă...

Nu murise, deci. Viața l se retrăsese numai înfricosată în ungherul cel mai ascuns al trupului. Acum revenea cu sîială pe drumul pe care fugise și Calist simți iar nevăstuica sinelui umblîndu-i prin vene.

Deschise ochii și era uscată și amorțită de spaimă ca un zăzaz prăbuit al cuvîntelor. Cineva îl căuta rîntile cu infrigurare. Și degetele îi alergau pe față și pe frunte cu o nezezime linișitoare.

Chipul aceluia om, care stătea aplecat asupra lui, nu îl putea distinge bine. Noaptea fășase giulgiu greu peste pădure. Dar prin țesătura ei ghici flacăra din ochii pătrunzătorii ai unei făpturi, ce n-o mai văzuse de mult. Și se crezu mai în siguranță ca oricînd la ceasul acela de primejdie.

„Să poți merge? auzi. În sfîrșit vibrația alți glas.

Inchise larăși ochii, adîncit în apa aceluia sunet domol venit parca de atit departe. Și nici o reînnoțare nu l se păru mai de necrezut, ca aceea a propriilor lui ființe purtata aceluia de bratul ferm și viu al unei umbre.

Alături și aveau păsea Ierusalim.

Cine îl mai văzuse altfel decît dormînd pe Apostol pietrarul? Dar în ziua aceea, nu mult după ce zvoniș bîdelor se mai simțise și frică, ba și o puzderie de păsăret. Și locuia omul cu animalele lui cu tot, de-a valma, în aceeași încăpere, că numai una avea, de nu puteai spune că e nici krajd, dar nici altceva nu s-ar fi putut zice! Neorînduială din bălătura pustiei îl întrecuă pînă și pe a lor, a pietrarilor, de la „dormitorul mobil”! Apostol urca la el numai pentru niscaiva lapte bun și cald, că jos l se aplecase de atitea buruieni fierți și conserve chioare cite băgase în el.

De cu seară, ce-i veni lui, se cătărăse pe coasta Orzel, unde pusticea un rumîn zăncăcit într-o căsoaie de busteni clădită otova pe malul unui izvor mai vînos. Avea rumînul acela două vaci cu lapte, dintr-acelea rămase de prîpas prin mîntii de pe la casele sparte sau necîlțite ale cîntunilor din jur, vreo cîinci oi și o scoară-fă, ba și o puzderie de păsăret. Și locuia omul cu animalele lui cu tot, de-a valma, în aceeași încăpere, că numai una avea, de nu puteai spune că e nici krajd, dar nici altceva nu s-ar fi putut zice! Neorînduială din bălătura pustiei îl întrecuă pînă și pe a lor, a pietrarilor, de la „dormitorul mobil”! Apostol urca la el numai pentru niscaiva lapte bun și cald, că jos l se aplecase de atitea buruieni fierți și conserve chioare cite băgase în el.

„Ce-o mai fi sicind-o polițaiu atita pe amărita de babă?” — se includă în sinea lui Calist. Ea nu mai știe nici cîți ani are, nici măcar în ce an se zăseste, nici cine mai e împărat, nici altceva! Trecură două războaie peste omîntre, fără ca ea să fi auzit măcar de grozavia înteleului aceluia cuvînt. Niți de unirea cea mare nu avea știre, desi un loc de faimă al acesteia se afla la o zi de mers călare de ocol nasterii sale. Ca și Simion ori Onisla, odraslele cele mai crude ale cîntului, nu știa, și nici nu știuse vreodată, cit e tara de mare, dar nici nu voia să afle. O durea numai ruina turmelor ei, a vîietii ei; o durea ugerul sterp al caprelor, pe care le pipăia seara pe sub burta în căutarea hranei și nu afla decît un mîntuț cîdat și istovit al animalelor. Insoțit de risul timp al lui Traian. O subțiasă de tot foamea și își blestema zilele ce le mai avea de trăit atit de pustie și de nealăturată. Iesea bibînd cu mîinile la drum și umii își mai făceau pomană. Ierusalim îi duse într-o vreme mălai și fasole albă de fierură, dar acum?

Femeii acesteia îi trebuie „act în regulă cu noză”, acum, cînd își pregătea trecerea în lumea umbrelor, exclamă în sinea lui Calist. Nicodată nu își putuse vedea altfel mîșigărea decît în oglînda de apă a donitei. Și i să pînuse, fără îndoială, că-i frumoasă! Iar acum? Ironie a soartei!

Două capre păsteau liniștite prin fata bordelului. Cînd simțiră oameni străini, ridicară capetele mirate și apol se grăbiră behînd spre alt colt al ogrăzii.

Alexa strigă de citeva ori numele babei, apol pe cel al nebulunii.

Nici un ecou nu mai aveau acele chemări! Doar caprele priveau speriate, cu smocuri de lărbă în boturi, la oamenii aceia neștiuți.

Calist bătu în usă, tot mai cu putere. Unde ar fi putut să iasă bătrîna, nedusă de nimeni? Spre sat nu o întîlniseră. Mai cîcîni o dată și în ferestre, desi de auzit, dada Mara auzea încă bine și ar fi putut răspunde pînă acum.

Calist îi privi întrebător pe Alexa. O rece bănuială se strecura în simțurile amînduora. Calist trase incuetoarea usii și deschise făcînd un pas pe lutul bătorit al odăii. Nu-și putu crede ochilor! Oarbă părea că doarme cu broboada dată pe frunte, așezată pe un scaunel înca plăt, cu cîtuțul fațetului într-o mîna, cu o zărcăntă în alta, cu capul și umărul rezemat de horn privind parca asupra oceanului în care strălucea ochiul auriu și încheșat al unei mămălii neîncheiate, sub care colț murise de mult.

De cit timp zăcea acolo? Cine ar fi putut să știe? Poate numai Traian, ale cărui urme acum nu se simțeau nicăieri prin apropiere.

Calist atîneș trupul bătrînei. Era rigid ca de gîmă. Se gîndi să o întindă pe laltă, dar nu avu putere.

— Alexa, — mai anucă să-l strige pe băiat — femeia asta-i moartă de mult alci. Trebuie să chemăm oamenii. S-o îngropăm cel puțin omnește. n-o putem lăsa așa! Cineva s-o pricepe și la treaba asta. Eu mai mult de atit, nu știu ce să fac.

Și spunînd aceste vorbe, se aplecă și în locul zdrețit din mîna moartă strecură, ca în gura unui căuc, semnele neîntinate ale aceluia primăveri timpurii, pe care le culusesse la urcare.

Din usă, proptite între usorii minoati de vreme, cele două capre începură a behîi prelung. Veghea lor trecut, astfel, în boctet. Cel puțin, așa își închipui Calist.

Traian se pierdu de atunc cu desăvîrșire prin mîntii. Și nimeni nu mai pomeni de el, de parcă nici n-ar fi fost vreodată vreun locutor al cîntului cu acel chip și cu acel nume!

De la moartea dădei Mara, zilele se făcură mai lungi. Imasurile creștau ca lapele dal în fier, umflate de rivna muntoasă a berbiu celei noi, Iarna trecuse fără zăpădă. Doar citeva nodi mai geroase, venite după istovul mărut și rece al unor plozi absurde, imbrăcără scheletice copacilor în armarii sîcîtoase, prin care soarele anina ghinturi de diamant. Pînă și aerul părea că troșnește sintecat de joagărul frigului, așa cum se auzea și acum pocnînd în timpanele pădurii năvălitoarea sevă a retrerizii.

Calist stătea în pridvor cu bratele proptite în pămînt și cu ochii mișii în sus, urmînd zborul unor lăstuni garulivi îmbrătați de soare. Fusese o zi caldă și frumoasă și de va mai tine timpul tot așa, gîndi el, spera să-și poată acoperi și casa ce-o ridicase la poalele pădurii de lîngă cîmîturii. Cerul se acoperia de purpură

la apus, semn bun pentru ziua care vine și o adiere mai răcoasă de vînt îi aduse în nări mirosul pătrunzător de iarbă mare.

„Bătrînul Grigore Caba trebuie să fie la culme, pe undeva” — își spuse încercînd să prîndă undă vreunui pas tainic, rătăcîta prin aerul înserării.

Două mîini puternice îi prînsesă umerii și îl săltară de la pămînt, grăbite. Se simți tîrît și sprîjînit de scoarta unui copac, apoi descheiat la cămasă...

Nu murise, deci. Viața l se retrăsese numai înfricosată în ungherul cel mai ascuns al trupului. Acum revenea cu sîială pe drumul pe care fugise și Calist simți iar nevăstuica sinelui umblîndu-i prin vene.

Deschise ochii și era uscată și amorțită de spaimă ca un zăzaz prăbuit al cuvîntelor. Cineva îl căuta rîntile cu infrigurare. Și degetele îi alergau pe față și pe frunte cu o nezezime linișitoare.

Chipul aceluia om, care stătea aplecat asupra lui, nu îl putea distinge bine. Noaptea fășase giulgiu greu peste pădure. Dar prin țesătura ei ghici flacăra din ochii pătrunzătorii ai unei făpturi, ce n-o mai văzuse de mult. Și se crezu mai în siguranță ca oricînd la ceasul acela de primejdie.

„Să poți merge? auzi. În sfîrșit vibrația alți glas.

Inchise larăși ochii, adîncit în apa aceluia sunet domol venit parca de atit departe. Și nici o reînnoțare nu l se păru mai de necrezut, ca aceea a propriilor lui ființe purtata aceluia de bratul ferm și viu al unei umbre.

Alături și aveau păsea Ierusalim.

Cine îl mai văzuse altfel decît dormînd pe Apostol pietrarul? Dar în ziua aceea, nu mult după ce zvoniș bîdelor se mai simțise și frică, ba și o puzderie de păsăret. Și locuia omul cu animalele lui cu tot, de-a valma, în aceeași încăpere, că numai una avea, de nu puteai spune că e nici krajd, dar nici altceva nu s-ar fi putut zice! Neorînduială din bălătura pustiei îl întrecuă pînă și pe a lor, a pietrarilor, de la „dormitorul mobil”! Apostol urca la el numai pentru niscaiva lapte bun și cald, că jos l se aplecase de atitea buruieni fierți și conserve chioare cite băgase în el.

De cu seară, ce-i veni lui, se cătărăse pe coasta Orzel, unde pusticea un rumîn zăncăcit într-o căsoaie de busteni clădită otova pe malul unui izvor mai vînos. Avea rumînul acela două vaci cu lapte, dintr-acelea rămase de prîpas prin mîntii de pe la casele sparte sau necîlțite ale cîntunilor din jur, vreo cîinci oi și o scoară-fă, ba și o puzderie de păsăret. Și locuia omul cu animalele lui cu tot, de-a valma, în aceeași încăpere, că numai una avea, de nu puteai spune că e nici krajd, dar nici altceva nu s-ar fi putut zice! Neorînduială din bălătura pustiei îl întrecuă pînă și pe a lor, a pietrarilor, de la „dormitorul mobil”! Apostol urca la el numai pentru niscaiva lapte bun și cald, că jos l se aplecase de atitea buruieni fierți și conserve chioare cite băgase în el.

„Ce-o mai fi sicind-o polițaiu atita pe amărita de babă?” — se includă în sinea lui Calist. Ea nu mai știe nici cîți ani are, nici măcar în ce an se zăseste, nici cine mai e împărat, nici altceva! Trecură două războaie peste omîntre, fără ca ea să fi auzit măcar de grozavia înteleului aceluia cuvînt. Niți de unirea cea mare nu avea știre, desi un loc de faimă al acesteia se afla la o zi de mers călare de ocol nasterii sale. Ca și Simion ori Onisla, odraslele cele mai crude ale cîntului, nu știa, și nici nu știuse vreodată, cit e tara de mare, dar nici nu voia să afle. O durea numai ruina turmelor ei, a vîietii ei; o durea ugerul sterp al caprelor, pe care le pipăia seara pe sub burta în căutarea hranei și nu afla decît un mîntuț cîdat și istovit al animalelor. Insoțit de risul timp al lui Traian. O subțiasă de tot foamea și își blestema zilele ce le mai avea de trăit atit de pustie și de nealăturată. Iesea bibînd cu mîinile la drum și umii își mai făceau pomană. Ierusalim îi duse într-o vreme mălai și fasole albă de fierură, dar acum?

Femeii acesteia îi trebuie „act în regulă cu noză”, acum, cînd își pregătea trecerea în lumea umbrelor, exclamă în sinea lui Calist. Nicodată nu își putuse vedea altfel mîșigărea decît în oglînda de apă a donitei. Și i să pînuse, fără îndoială, că-i frumoasă! Iar acum? Ironie a soartei!

Două capre păsteau liniștite prin fata bordelului. Cînd simțiră oameni străini, ridicară capetele mirate și apol se grăbiră behînd spre alt colt al ogrăzii.

Alexa strigă de citeva ori numele babei, apol pe cel al nebulunii.

Nici un ecou nu mai aveau acele chemări! Doar caprele priveau speriate, cu smocuri de lărbă în boturi, la oamenii aceia neștiuți.

Calist bătu în usă, tot mai cu putere. Unde ar fi putut să iasă bătrîna, nedusă de nimeni? Spre sat nu o întîlniseră. Mai cîcîni o dată și în ferestre, desi de auzit, dada Mara auzea încă bine și ar fi putut răspunde pînă acum.

Calist îi privi întrebător pe Alexa. O rece bănuială se strecura în simțurile amînduora. Calist trase incuetoarea usii și deschise făcînd un pas pe lutul bătorit al odăii. Nu-și putu crede ochilor! Oarbă părea că doarme cu broboada dată pe frunte, așezată pe un scaunel înca plăt, cu cîtuțul fațetului într-o mîna, cu o zărcăntă în alta, cu capul și umărul rezemat de horn privind parca asupra oceanului în care strălucea ochiul auriu și încheșat al unei mămălii neîncheiate, sub care colț murise de mult.

De cit timp zăcea acolo? Cine ar fi putut să știe? Poate numai Traian, ale cărui urme acum nu se simțeau nicăieri prin apropiere.

Calist atîneș trupul bătrînei. Era rigid ca de gîmă. Se gîndi să o întindă pe laltă, dar nu avu putere.

— Alexa, — mai anucă să-l strige pe băiat — femeia asta-i moartă de mult alci. Trebuie să chemăm oamenii. S-o îngropăm cel puțin omnește. n-o putem lăsa așa! Cineva s-o pricepe și la treaba asta. Eu mai mult de atit, nu știu ce să fac.

Și spunînd aceste vorbe, se aplecă și în locul zdrețit din mîna moartă strecură, ca în gura unui căuc, semnele neîntinate ale aceluia primăveri timpurii, pe care le culusesse la urcare.

Din usă, proptite între usorii minoati de vreme, cele două capre începură a behîi prelung. Veghea lor trecut, astfel, în boctet. Cel puțin, așa își închipui Calist.

Traian se pierdu de atunc cu desăvîrșire prin mîntii. Și nimeni nu mai pomeni de el, de parcă nici n-ar fi fost vreodată vreun locutor al cîntului cu acel chip și cu acel nume!

De la moartea dădei Mara, zilele se făcură mai lungi. Imasurile creștau ca lapele dal în fier, umflate de rivna muntoasă a berbiu celei noi, Iarna trecuse fără zăpădă. Doar citeva nodi mai geroase, venite după istovul mărut și rece al unor plozi absurde, imbrăcără scheletice copacilor în armarii sîcîtoase, prin care soarele anina ghinturi de diamant. Pînă și aerul părea că troșnește sintecat de joagărul frigului, așa cum se auzea și acum pocnînd în timpanele pădurii năvălitoarea sevă a retrerizii.

Calist stătea în pridvor cu bratele proptite în pămînt și cu ochii mișii în sus, urmînd zborul unor lăstuni garulivi îmbrătați de soare. Fusese o zi caldă și frumoasă și de va mai tine timpul tot așa, gîndi el, spera să-și poată acoperi și casa ce-o ridicase la poalele pădurii de lîngă cîmîturii. Cerul se acoperia de purpură

la apus, semn bun pentru ziua care vine și o adiere mai răcoasă de vînt îi aduse în nări mirosul pătrunzător de iarbă mare.

„Bătrînul Grigore Caba trebuie să fie la culme, pe undeva” — își spuse încercînd să prîndă undă vreunui pas tainic, rătăcîta prin aerul înserării.

Două mîini puternice îi prînsesă umerii și îl săltară de la pămînt, grăbite. Se simți tîrît și sprîjînit de scoarta unui copac, apoi descheiat la cămasă...

Nu murise, deci. Viața l se retrăsese numai înfricosată în ungherul cel mai ascuns al trupului. Acum revenea cu sîială pe drumul pe care fugise și Calist simți iar nevăstuica sinelui umblîndu-i prin vene.

Deschise ochii și era uscată și amorțită de spaimă ca un zăzaz prăbuit al cuvîntelor. Cineva îl căuta rîntile cu infrigurare. Și degetele îi alergau pe față și pe frunte cu o nezezime linișitoare.

Chipul aceluia om, care stătea aplecat asupra lui, nu îl putea distinge bine. Noaptea fășase giulgiu greu peste pădure. Dar prin țesătura ei ghici flacăra din ochii pătrunzătorii ai unei făpturi, ce n-o mai văzuse de mult. Și se crezu mai în siguranță ca oricînd la ceasul acela de primejdie.

„Să poți merge? auzi. În sfîrșit vibrația alți glas.

Inchise larăși ochii, adîncit în apa aceluia sunet domol venit parca de atit departe. Și nici o reînnoțare nu l se păru mai de necrezut, ca aceea a propriilor lui ființe purtata aceluia de bratul ferm și viu al unei umbre.

Alături și aveau păsea Ierusalim.

Cine îl mai văzuse altfel decît dormînd pe Apostol pietrarul? Dar în ziua aceea, nu mult după ce zvoniș bîdelor se mai simțise și frică, ba și o puzderie de păsăret. Și locuia omul cu animalele lui cu tot, de-a valma, în aceeași încăpere, că numai una avea, de nu puteai spune că e nici krajd, dar nici altceva nu s-ar fi putut zice! Neorînduială din bălătura pustiei îl întrecuă pînă și pe a lor, a pietrarilor, de la „dormitorul mobil”! Apostol urca la el numai pentru niscaiva lapte bun și cald, că jos l se aplecase de atitea buruieni fierți și conserve chioare cite băgase în el.

De cu seară, ce-i veni lui, se cătărăse pe coasta Orzel, unde pusticea un rumîn zăncăcit într-o căsoaie de busteni clădită otova pe malul unui izvor mai vînos. Avea rumînul acela două vaci cu lapte, dintr-acelea rămase de prîpas prin mîntii de pe la casele sparte sau necîlțite ale cîntunilor din jur, vreo cîinci oi și o scoară-fă, ba și o puzderie de păsăret. Și locuia omul cu animalele lui cu tot, de-a valma, în aceeași încăpere, că numai una avea, de nu puteai spune că e nici krajd, dar nici altceva nu s-ar fi putut zice! Neorînduială din bălătura pustiei îl întrecuă pînă și pe a lor, a pietrarilor, de la „dormitorul mobil”! Apostol urca la el numai pentru niscaiva lapte bun și cald, că jos l se aplecase de atitea buruieni fierți și conserve chioare cite băgase în el.

„Ce-o mai fi sicind-o polițaiu atita pe amărita de babă?” — se includă în sinea lui Calist. Ea nu mai știe nici cîți ani are, nici măcar în ce an se zăseste, nici cine mai e împărat, nici altceva! Trecură două războaie peste omîntre, fără ca ea să fi auzit măcar de grozavia înteleului aceluia cuvînt. Niți de unirea cea mare nu avea știre, desi un loc de faimă al acesteia se afla la o zi de mers călare de ocol nasterii sale. Ca și Simion ori Onisla, odraslele cele mai crude ale cîntului, nu știa, și nici nu știuse vreodată, cit e tara de mare, dar nici nu voia să afle. O durea numai ruina turmelor ei, a vîietii ei; o durea ugerul sterp al caprelor, pe care le pipăia seara pe sub burta în căutarea hranei și nu afla decît un mîntuț cîdat și istovit al animalelor. Insoțit de risul timp al lui Traian. O subțiasă de tot foamea și își blestema zilele ce le mai avea de trăit atit de pustie și de nealăturată. Iesea bibînd cu mîinile la drum și umii își mai făceau pomană. Ierusalim îi duse într-o vreme mălai și fasole albă de fierură, dar acum?

Femeii acesteia îi trebuie „act în regulă cu noză”, acum, cînd își pregătea trecerea în lumea umbrelor, exclamă în sinea lui Calist. Nicodată nu își putuse vedea altfel mîșigărea decît în oglînda de apă a donitei. Și i să pînuse, fără îndoială, că-i frumoasă! Iar acum? Ironie a soartei!

Două capre păsteau liniștite prin fata bordelului. Cînd simțiră oameni străini, ridicară capetele mirate și apol se grăbiră behînd spre alt colt al ogrăzii.

Alexa strigă de citeva ori numele babei, apol pe cel al nebulunii.

Nici un ecou nu mai aveau acele chemări! Doar caprele priveau speriate, cu smocuri de lărbă în boturi, la oamenii aceia neștiuți.

Calist bătu în usă, tot mai cu putere. Unde ar fi putut să iasă bătrîna, nedusă de nimeni? Spre sat nu o întîlniseră. Mai cîcîni o dată și în ferestre, desi de auzit, dada Mara auzea încă bine și ar fi putut răspunde pînă acum.

Calist îi privi întrebător pe Alexa. O rece bănuială se strecura în simțurile amînduora. Calist trase incuetoarea usii și deschise făcînd un pas pe lutul bătorit al odăii. Nu-și putu crede ochilor! Oarbă părea că doarme cu broboada dată pe frunte, așezată pe un scaunel înca plăt, cu cîtuțul fațetului într-o mîna, cu o zărcăntă în alta, cu capul și umărul rezemat de horn privind parca asupra oceanului în care strălucea ochiul auriu și încheșat al unei mămălii neîncheiate, sub care colț murise de mult.

De cit timp zăcea acolo? Cine ar fi putut să știe? Poate numai Traian, ale cărui urme acum nu se simțeau nicăieri prin apropiere.

Calist atîneș trupul bătrînei. Era rigid ca de gîmă. Se gîndi să o întindă pe laltă, dar nu avu putere.

— Alexa, — mai anucă să-l strige pe băiat — femeia asta-i moartă de mult alci. Trebuie să chemăm oamenii. S-o îngropăm cel puțin omnește. n-o putem lăsa așa! Cineva s-o pricepe și la treaba asta. Eu mai mult de atit, nu știu ce să fac.

Și spunînd aceste vorbe, se aplecă și în locul zdrețit din mîna moartă strecură, ca în gura unui căuc, semnele neîntinate ale aceluia primăveri timpurii, pe care le culusesse la urcare.

Din usă, proptite între usorii minoati de vreme, cele două capre începură a behîi prelung. Veghea lor trecut, astfel, în boctet. Cel puțin, așa își închipui Calist.

Traian se pierdu de atunc cu desăvîrșire prin mîntii. Și nimeni nu mai pomeni de el, de parcă nici n-ar fi fost vreodată vreun locutor al cîntului cu acel chip și cu acel nume!

De la moartea dădei Mara, zilele se făcură mai lungi. Imasurile creștau ca lapele dal în fier, umflate de rivna muntoasă a berbiu celei noi, Iarna trecuse fără zăpădă. Doar citeva nodi mai geroase, venite după istovul mărut și rece al unor plozi absurde, imbrăcără scheletice copacilor în armarii sîcîtoase, prin care soarele anina ghinturi de diamant. Pînă și aerul părea că troșnește sintecat de joagărul frigului, așa cum se auzea și acum pocnînd în timpanele pădurii năvălitoarea sevă a retrerizii.

Calist stătea în pridvor cu bratele proptite în pămînt și cu ochii mișii în sus, urmînd zborul unor lăstuni garulivi îmbrătați de soare. Fusese o zi caldă și frumoasă și de va mai tine timpul tot așa, gîndi el, spera să-și poată acoperi și casa ce-o ridicase la poalele pădurii de lîngă cîmîturii. Cerul se acoperia de purpură

la apus, semn bun pentru ziua care vine și o adiere mai răcoasă de vînt îi aduse în nări mirosul pătrunzător de iarbă mare.

„Bătrînul Grigore Caba trebuie să fie la culme, pe undeva” — își spuse încercînd să prîndă undă vreunui pas tainic, rătăcîta prin aerul înserării.

Două mîini puternice îi prînsesă umerii și îl săltară de la pămînt, grăbite. Se simți tîrît și sprîjînit de scoarta unui copac, apoi descheiat la cămasă...

Nu murise, deci. Viața l se retrăsese numai înfricosată în ungherul cel mai ascuns al trupului. Acum revenea cu sîială pe drumul pe care fugise și Calist simți iar nevăstuica sinelui umblîndu-i prin vene.

Deschise ochii și era uscată și amorțită de spaimă ca un zăzaz prăbuit al cuvîntelor. Cineva îl căuta rîntile cu infrigurare. Și degetele îi alergau pe față și pe frunte cu o nezezime linișitoare.

Chipul aceluia om, care stătea aplecat asupra lui, nu îl putea distinge bine. Noaptea fășase giulgiu greu peste pădure. Dar prin țesătura ei ghici flacăra din ochii pătrunzătorii ai unei făpturi, ce n-o mai văzuse de mult. Și se crezu mai în siguranță ca oricînd la ceasul acela de primejdie.

„Să poți merge? auzi. În sfîrșit vibrația alți glas.

Inchise larăși ochii, adîncit în apa aceluia sunet domol venit parca de atit departe. Și nici o reînnoțare nu l se păru mai de necrezut, ca aceea a propriilor lui ființe purtata aceluia de bratul ferm și viu al unei umbre.

Alături și aveau păsea Ierusalim.

Cine îl mai văzuse altfel decît dormînd pe Apostol pietrarul? Dar în ziua aceea, nu mult după ce zvoniș bîdelor se mai simțise și frică, ba și o puzderie de păsăret. Și locuia omul cu animalele lui cu tot, de-a valma, în aceeași încăpere, că numai una avea, de nu puteai spune că e nici krajd, dar nici altceva nu s-ar fi putut zice! Neorînduială din bălătura pustiei îl întrecuă pînă și pe a lor, a pietrarilor, de la „dormitorul mobil”! Apostol urca la el numai pentru niscaiva lapte bun și cald, că jos l se aplecase de atitea buruieni fierți și conserve chioare cite băgase în el.

De cu seară, ce-i veni lui, se cătărăse pe coasta Orzel, unde pusticea un rumîn zăncăcit într-o căsoaie de busteni clădită otova pe malul unui izvor mai vînos. Avea rumînul acela două vaci cu lapte, dintr-acelea rămase de prîpas prin mîntii de pe la casele sparte sau necîlțite ale cîntunilor din jur, vreo cîinci oi și o scoară-fă, ba și o puzderie de păsăret. Și locuia omul cu animalele lui cu tot, de-a valma, în aceeași încăpere, că numai una avea, de nu puteai spune că e nici krajd, dar nici altceva nu s-ar fi putut zice! Neorînduială din bălătura pustiei îl întrecuă pînă și pe a lor, a pietrarilor, de la „dormitorul mobil”! Apostol urca la el numai pentru niscaiva lapte bun și cald, că jos l se aplecase de atitea buruieni fierți și conserve chioare cite băgase în el.

„Ce-o mai fi sicind-o polițaiu atita pe amărita de babă?” — se includă în sinea lui Calist. Ea nu mai știe nici cîți ani are, nici măcar în ce an se zăseste, nici cine mai e împărat, nici altceva! Trecură două războaie peste omîntre, fără ca ea să fi auzit măcar de grozavia înteleului aceluia cuvînt. Niți de unirea cea mare nu avea știre, desi un loc de faimă al acesteia se afla la o zi de mers călare de ocol nasterii sale. Ca și Simion ori Onisla, odraslele cele mai crude ale cîntului, nu știa, și nici nu știuse vreodată, cit e tara de mare, dar nici nu voia să afle. O durea numai ruina turmelor ei, a vîietii ei; o durea ugerul sterp al caprelor, pe care le pipăia seara pe sub burta în căutarea hranei și nu afla decît un mîntuț cîdat și istovit al animalelor. Insoțit de risul timp al lui Traian. O subțiasă de tot foamea și își blestema zilele ce le mai avea de trăit atit de pustie și de nealăturată. Iesea bibînd cu mîinile la drum și umii își mai făceau pomană. Ierusalim îi duse într-o vreme mălai și fasole albă de fierură, dar acum?

Femeii acesteia îi trebuie „act în regulă cu noză”, acum, cînd își pregătea trecerea în lumea umbrelor, exclamă în sinea lui Calist. Nicodată nu își putuse vedea altfel mîșigărea decît în oglînda de apă a donitei. Și i să pînuse, fără îndoială, că-i frumoasă! Iar acum? Ironie a soartei!

Două capre păsteau liniștite prin fata bordelului. Cînd simțiră oameni străini, ridicară capetele mirate și apol se grăbiră behînd spre alt colt al ogrăzii.

Alexa strigă de citeva ori numele babei, apol pe cel al nebulunii.

Nici un ecou nu mai aveau acele chemări! Doar caprele priveau speriate, cu smocuri de lărbă în boturi, la oamenii aceia neștiuți.

Calist bătu

REMEMBER POETII, CIND ERAU TINERI (XXXIII) EURITMII SUB CONSTELAȚIA PRIMĂVERII

Sunt totuși despre acești doi poeți imi e foarte greu să scriu în mod separat, atât de mult sînt că doi brazi într-o tulpină ardelenescă, desigur: unul, Al. Andrițoiu, născut la 8 octombrie 1929 în Pașcani, județul Bihor, și Ion Horea, tot în 1929, la 10 mai, în Petea de Cîmpie, jud. Mureș, au încă din formație multe elemente comune, care țin de specificul ardelenesc, cărtăresc. Amin- doul debutează în 1949, în „Lupta Ardealului” și colaborează după aceea la Almanahul literar din Cluj, amîndoi urmînd Școala de literatură „Mihai Eminescu” pentru ca apoi să fie repartizați ca redactori în presa literar-culturală, unul, Al. Andrițoiu, la „Contemporanul” și celălalt, Ion Horea, la „Viața Românească”.

Comentariul lui Al. Andrițoiu, implicit prefatorul ediției din „Biblioteca pentru toți”, Constelația Iarel (Editura Minerva, 1985), respectiv criticul Eugen Simion, observă în poezia acestuia două filiații, „una ardelenescă (prin Benicui), alta mai îndepărtată, parnasiană și simbolistă (de la Macedonski la Radu Stanca)”. Adevărat e că primul impuls poetic, prima în- rîurire, tot de la antici latini decurg, mai ales de la Horațiu, al cărui „Eheu! fugaces... labun- tur anni” poate fi socotit o vreme motto-ul poeziei lui Al. Andrițoiu.

Poeții Al. Andrițoiu și Ion Horea în vîrstă orărilor Deltei (Grecia, 1971)

Trebuie să observăm, că Al. Andrițoiu, ca orice cărturar desăvîșit din Școala Ardeleană, a gustat farmecul acestor versuri direct în latină. Universul poeziei lui Al. Andrițoiu e, de altfel, în principal unul cărtăresc, cu deschideri cen- trifuge, ca să folosim o expresie din fizică. „Artă lui poetică” e una și a jocului secund, după cum lesne se poate deduce chiar din poezia cu acest titlu, cu care se deschide selecția din Biblio- teca pentru toți: „Cea mai frumoasă lună e în iac. / Cel mai frumos luceafăr e pe mare, / și tîntă cel mai smerit palpaș / nu-n pom, ci-n amintiri și în uitare. / Cea mai frumoasă lună e în iac”.

Reverențe și eufonii lui Al. Andrițoiu au ca puncte de referință metafore, simboluri și citate literare trăite, incetățenite. Astfel, chiar poezia „Euforie” se încheie prin versuri relevante pentru sugestia privind „jocul secund” al poeziei: „Și toate-n preajmă cer o alinare / de braț întins gresit. Secund e jocul / lumii ce se culcă-n singe cu candoare. / Prin clura cli- pitor euritmie / e ca un dans și un murmur al culorii / Pămîntul cald respiră prin toi porii, / aștept în liniști și aurărie”.

Chiar din acest citat, se degajă două prezente „euritmice” care dau și titlul unei poezii: „Iată, azi, prin mine cum luna trece / Ca pe-un cer- fluid ce, plecînd, revine. / Singe am de aur și-n el petrece, / Setea de tine”.

Multe poezii intrinsec această condiție de euritmii sau quasiparnasiane, eligibile adesea artele clasice. „Să-l se cîmpăsească după / forma sinu- lui Eleni”, Paris porunci o cupă / Ce va tur- meta milenii”.

Reperele literare merg în universul poetic al lui Al. Andrițoiu de la comparații memorabile, neașteptate, precum „fîntina oarbă ca Homer” sau „loamna mă galbenă ca Palla de la Orașe” pînă la veritabile parafraze, esențe subli- mate ale unor opere, cum se întâmplă în „Le rouge et le noir”, unde ni se face o inițiere li- rică în bovarism. Acum, cînd se simte „albit de timp”, ca Horațiu invocîndu-l pe Torquatus, poetul simte imbecile ogorașor.

Albit de timp, ca de zapzeți, mă-mbie / Și mă ademenește cite-un gînd. / Să mă semnez cu plugul în pămînt, / să-mi crească pumel, păios, din gîl / și să-mi-l scerz însumi, la soroc, / cu seceră lunatică a serii, / să mă căpătuișez, în miezul verii / la fructul cîpîi al singelui de for.

Se mai produce încă o mutație sentimentală, în sensul că horațianul „Eheu! fugaces... labun- tur anni” devine acum villonianul „Mais ou sont les neiges d'antan”, fapt pus în relief chiar de poezia dedicată marelui magistru de odinioară, „Villon”. „Plecat în lut dînt-o neosocotîntă / ră- pit de Parnos / Zodiele opozite, / doar vîntul cu sopțita-i elocință / l-a însoțit spre-un loc de pa- radis. / Scăpat din iad ca prin norocul mare / el a plecat din circumi de națideji, / bogate-n vinuri și în demnitate / și în femei. Si-n cin- tece lujestii”.

Poetul civic care a fost întotdeauna Al. Andrițoiu va cînta necontenit, „carpe diem”, care pentru el înseamnă a trăi cu Tara, a-și nemuri în cîntec clipa acesteia.

Chiar din abundențele noastre citate s-ar părea că un poet cu cultura și puterea de sunet ale lui Andrițoiu scrie foarte ușor, improvizază, așa cum o face cîntărețul la un pahar. E bine, afirmația e numai în parte adevărată, fiindcă așa cum știe să scrie de repede, tot așa de repede și sacrifică orice înșălăre efermă, banală, tîind în carne vie. Intimpărea face să dețin asupra mea un manuscris intitulat „Colocviu diurn” din care poetul n-a încredințat tiparului chiar de la prima lectură decît cîteva strofe sub titlul „Portretul” din volumul „Virfuri cu dor”. „Colo- cviul diurn”, în epistolă gnomică, predictează poezilor ardeleni, e ci se poate de plin de luare aminte: „Această este luna, un levantin / care străbate cerul dar peste-o altă țară / Apleacă-te spre tine! „Colocviul diurn”, / tu fă-l cu tine însuși în floarea seară”.

Furat de muzica versurilor lui Andrițoiu, de comparațiile și simbolurile neașteptate, de asocia- țiile literare, aproape că nu am băgat de seamă că poetul excelează și în cîntecul erotic. Poate tocmai de aceea mă voi opri asupra acestui sonet (din multele) consacrat reînnoțirii la forme primare ale dragostei: „Te mai iubesc în stilul popular / însă pe-ascuns, ca-ntr-o cimilitură — / femele rece, brumări pahar / adus ca un sîrut spre caldă-mi gură, / / Noi, saturații de literatură, / ar trebui să ne iubim barbar, / spîrgînd în tîndării liricele chenar / și convertînd de legea cea mai dură, / / Reînnoțirea la forme primare e dragostea ovală, / tîpătoare, / și e sîrului rîinii de insemo. / E raza care taie în cristale / ca ochiul meu prin frunza ranei tale / sau cui de aur prin sfințiu-ți lemn”.

Oare formele, motivele din terjinele sonetului nu ne trimite la sculpturile lui Brâncuși ca temă erotică?!

Si cum s-ar putea încheia aceste euritmii ver- bale sub constelația Iarel decît cu această des- tinație, plină de împăcare, iarăși horațiană?!

„Disprețuind momelile din plasă / seosește ceas- uințorcerii acasă, / la prag, la gardul vag de ros- marin / reînnoit cu alba-n alb destin. / Vel bate, deci, la poarta de intrare / cu deget îndoit a întrebare / și de o dată se risipă ceata-n / li- sicuri clare. / Bună dimineața! / Bună dimineața, marea cîntăreț!”

Pe Ion Horea l-am asociat lui Al. Andrițoiu, poezie și la îndemnul acestuia dintr-o superbă dedicație ce se încheie cu aceste stihiri de im- plorare (cu aluzie la luna de naștere a poetului): „Dă-mi deci, Mătușă florii, cîreșarul dulce, / simburii din carnea fructului oprit, / Ceasul care vine-n singe să se culce, / gardul tont și pragul ce m-au mărginit. / Dă-mi florilor nostru cel adevărat, / bun ca o zăpadă, ca un hidromel, / fă-mi din cer cornișă și din floare patul, / ca să simt că timpul nostru și e”.

Spre deosebire de Al. Andrițoiu, la care mis- carea versului e centrifugă, la Ion Horea, dim- potrivă, e centripetă, concavul schimbîndu-se în convex; explicătorul metaforic e deosebit de clar în poezia „De-aceea” (Un cîntec de dragos- te pentru Transilvania, pag. 35, Editura Dacia, 1983): „Ajuns lunatic printre crîni-mi / tot îmi închipui două inimi, / ca două cupe de otrăvă / esențială și suavă / / Blestemul lumii se repe- ță / sub joacă mută, centripetă, / prin univers, între planete, / în stare însă să imbecite. / / De-aceea tot mai caut rana / din învîrăbirea cu satana, / ca sfîntul din icona slavă, / cu fața palidă și gravă”.

Dacă aceasta este cheia cîntecului său, e in- teresant de observat că tematic, ca predispoziții lirice, s-a configurat încă din volumul „Poezii”, apărut în 1956, în același timp cu „Prima în- vîrăbire”, în același timp cu „Prima învîrăbire” ale lui Nicolae Labiș. Este, de altfel, singurul poet din generația sa care în antologiile editate a mai cîntat să includă poezii din volumul de debut.

Pe deplin înțelegem de aceea, cu scrupulozi- tatea-i cunoscută, poetul Romulus Vulpescu, într-un „Cuvînt de confrate” la antologia intitu- lată simplu Versuri (Editura Eminescu, 1973), apricia:

„Într-un peisaj liric variat, cum este cel al poeziei noastre moderne — anecdotă, la fel de va- riată ca o grădina botanică, în care s-au acimă- lizat și răsăduri bizare sau monstruoase, în care au răsărit corole strălucite colorate dar fără mi- reasmă, în care s-au așezat plante carnivore sau arbuști exotici — într-un asemenea peisaj, deli- catele sale flori de acasă (ce par cum trimiți pînă la noi scările Romei antice?) și ofranda cîr- cioșilor lui darnici, la fel de generoși ca pămî- ntul românesc ale cărui splendori le elogiază și roadele cărui le celebrăză-n vers, tot este- nea de drumeț printre poeme a cîntătorului”.

Dar dacă Romulus Vulpescu ar putea fi sus- pectat de un gest de confraternitate, ia și un ex- pect extrem de exigent al poeziei, George Căli- nescu, cel care într-o „Cronică a optimismului” din „Contemporanul” (12 decembrie 1958) scria: „Fîrîrul poet promte mușterea a căruia în- ter, în general fluentă și moale ca lîna, un limbaj simplu, pe fel-pe colo pătut cu cite un mac, și o preferință vădită pentru muncile și bucu- riile vieții agreste, făcînd de fapt o poezie a roadelor pămîntului sub regim socialist, în fond, horațianăză, atemînd sentimentele prea acut al zădărniceții și păstrînd numai poezia tînel- rurale și a mulțumirii cu bucatele strînse după o muncă cinstită în gospodăria de formă nouă”.

Excepțind adevărurile de actualitate, care ni- amintesc pe George Călinescu, oratorul criti- cizat de la Congresul de încheiere a cooperării agricole din aprilie 1962, de la Pavilionul expozițional din Piața Științei, în linii mari, esențiale, portretul poetului lui Ion Horea este conturat. „Formarea personalității poetului este o chestiune de vîltoare. Vîltoarelor profet de ge- nialul nostru om de cultură este de pe acum o chestiune de trecut, întrucît personalitatea sa e un proces de ansamblu, desăvîșit”.

Definindu-și opțiunile lirice fundamentale încă din primul volum, poetul din Petea de Cim- pie (Mureș), crescut la Valdeni, ca și congenerul său omul de literă și poetul Ion Horea, se pre- zenta într-adevăr în antologia din 1973, realizată cu jubileu și exigență de Romulus Vulpescu, ca o personalitate poetică pregnantă. Poeții pe care-l simte aproape de sufletul său sînt, pe lin- gă Eminescu, Ion Fillet (ce din „Piața Arges” în nume Gherasim Valsamos, s-a născut în Ke- falonia — Grecia, la 1862, și a murit în Bucu- resti la 1929. După despărțirea de Joita Istrate s-a stabilit la Buzău unde s-a căsătorit și a mai avut un fiu, pe autorul documentației. Așadar, tatăl lui Istrati n-a murit în drum spre Ke-falonia, după nașterea scriitorului, cum știe acesta însuși și cum consemnează primul său biograf. A trăit alături de gloria fiului, ascunzîndu-se de ea sau ignorînd-o. Al. Oprea dezvoltă ipoteza cu toată marja cuven- tă de probabilitate în ediția a doua a cărții sale (1978), remarcînd între altele: „Lucrurile par cu atît mai stranii cu cît, în certificatul de naștere al lui Panait, este trecut drept mar- tor și un „Gheorghe Valsamos, de ani 39, pro- fesia necrupet, domiciliat într-o casă cu mama copilului”. Neconcordanțele între nume indica o altă persoană, sau o simplă greșelă de copiat? (Se pare că e vorba de o altă persoană, de- oarece Valsamos, conform actelor, avea pe atunci 22 de ani)”.

Neconcordanțele sînt: Gheorghe Valsamis, 39 ani — în actul de naștere al lui Panait Istrati — și Gherasim Valsamos, 22 de ani (în 1884) — în documentația lui Memache Val- samos Tănăsescu. Primul era martor, dar Panait nu-i preia numele ci este numit în actul de naștere Gherasim. Concluzia lui Al. Oprea: „Se pare că e vorba de o altă perso- a” — o înțeleg astfel: un Gherasim Val- samos de 22 de ani, tatăl lui Panait Istrati (și al lui Memache Valsamos Tănăsescu) — și un Gheorghe Valsamis, 39 de ani, domiciliat (tot) în casa Joitei, probabil rudă cu primul, responsabil într-un fel de aventurile amoroase ale lui (de aceea semnază actul de naștere ca martor). Diferența de vîrstă nu este semnifi- cativă în onomastica clasă.

2. Al. Talex, în Cum am devenit scriitor, ed. I, p. 62, nota 2, la tatăl lui Istrati notează: Gherasim Valsamis. Bazaconia publicată în re- vista MANUSCRIPȚUM (nr. 4/1975) și insușită de Al. Oprea cum că tatăl scriitorului ar fi fost un cărtăresc Valsamos (?), nu corespunde realității. Prin adresa nr. 4/57/10 septembrie 1966, secretarul comunei Farlatia din Keta- lonia atestă că „urmasii în viață ai lui Ghe- rasim Valsamis sînt: Themistocle Valsamis și Epaminonda Valsamis”. Deci, Gherasim Valsamis, existent în actul de naștere al lui Istrati, nu e o persoană inventată de scriitor.

3. În ediția a treia a cărții sale (1984): apărută post mortem) Al. Oprea își păstrează intactă ipoteza, ca dovadă că aceste vorbe sibilice ale lui Al. Talex nu l-au convins; și nici nu aveau cum să-l convingă.

4. În ediția a doua a cărții sale, însă, Al. Talex revine: Tatăl: Gheorghe (Gherasim) Valsamis, născut în anul 1848, comuna Farla- tia, insula Ke-falonia (Grecia), conform re- gistrului comunal de naștere, pag. 7, poz. 35. Categorie, dar între timp a apărut și altă carte care vom vedea că susține altceva. Două întrebări, totuși: a) de unde Gherasim în pa-

istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzut de
Ion Cucu

Virgil Teodorescu, un nume pentru poezia română contemporană

Prozatorul ardelean Gheorghe Schwarz, la apa- riția romanului „Om și lege”

Imagine de la acordarea premiilor Anuale ale revistei „Luceafărul”

IN LOC DE CRONICA EDITILOR

Probitatea documentelor (I)

Dispunem astăzi, după cite știu, de șase contribuții privitoare la tatăl lui Istrati; mai exact, de o ipoteză, cea a lui Al. Oprea, susținută în ultimile două ediții ale cărții sale, și de patru alte persoane, sau o simplă eroare de copiat? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Hotărît, nu! Avem de-a face cu o gravă eroare de istorie literar. Nu comentăm stilul. (După „bazaconie”, acum „grava eroare de istoric literar”) Amin- tim numai că Al. Oprea se întreabă — deloc înșinuat — „O altă persoană, sau o simplă gre- șeală de copiat? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreabă însuși: „simplă eroare de copiat”? Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanță ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc: A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat” de scriitor ca să-l dea o origine paternă eu iz romantic? (dececi, nu în 1884, 39 sau 37 de ani (cepede de luna în care s-a născut; n-a văzut-o Al. Talex în „registru comunal de naștere” pag. 7, poz. 35)? De ce nu ne-o dă?) — deci, nu 39 de ani, vîrstă martorului în certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament: Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis sem- nat ca martor, Al. Oprea se întreab

Copiii lumii și pacea

LIU QIANQIAN (9 ani — China)

Să nu mă-ntrebați de ce

Mama mi-a dat două prăjituri, eu am pus îndată una deoparte. Să nu mă-ntrebați de ce.

Tata mi-a spus să mă-mbrac cu hainele voi avea grijă să nu le rup. Să nu mă-ntrebați de ce.

Fratele meu mi-a trimis cîntec, l-am ales pe cel mai frumos. Să nu mă-ntrebați de ce.

Seara, le-am pus pe toate în pat și-am dat drumul visului meu să zboare de sub plapumă. Să nu mă-ntrebați de ce.

Prăjitura, l-o voi da ei s-o mănînce, și hainele de larnă să se apere de vînt și de zăpadă, și cel mai frumos cîntec o să-l cîntăm împreună.

Da,ce vreți să știți cine-l ea, întrebați-l pe bunicii Andersen... Este fetița cu chibrituri.

MARC BERTOLI (11 ani — Belgia)

Muzică, vino

Muzică, vino alungă războiul, acoperă-i vîietul, poezie, vino, alungă războiul, înăbușă-ți țipetele, muzică, poezie, vino, alungă războiul, deci lacrimile decii armelor, cîntați.

NOURA BAHİ (13 ani — Algeria)

Chiți copii au murit

Chiți copii au murit — căzînd jertfă sârăcîei și nenorocului — au murit sîrtecești în războale nîmîcîtoare. Au murit fără judecîă, singura lor vină: nu erau puternici — singura lor vină: erau copii celor nevoiași — Copii iubese pacea așa cum albina iubește florile. Iar cel ce-a născocit războiul era bîntuț de gîndul pustiului. El a uitat copiii, a uitat copiii.

Florina Tutuianu: „Clupe de pace”

KATIA IVANOVA (11 ani — U.R.S.S.)

Pămîntul

Serutez planeta, văd oceanele, văd paralelele și meridianele. Văd drumul străbătut de Columb văd Antarctica. Niciodată nu voi îngădui să se facă vreun rău pămîntului nostru.

PAULO CESAR DANTAS DE OLIVEIRA (13 ani — Brazilia)

Chiți copii au murit

Chiți copii au murit — căzînd jertfă sârăcîei și nenorocului — au murit sîrtecești în războale nîmîcîtoare. Au murit fără judecîă, singura lor vină: nu erau puternici — singura lor vină: erau copii celor nevoiași — Copii iubese pacea așa cum albina iubește florile. Iar cel ce-a născocit războiul era bîntuț de gîndul pustiului. El a uitat copiii, a uitat copiii.

NOURA BAHİ (13 ani — Algeria)

Chiți copii au murit

Chiți copii au murit — căzînd jertfă sârăcîei și nenorocului — au murit sîrtecești în războale nîmîcîtoare. Au murit fără judecîă, singura lor vină: nu erau puternici — singura lor vină: erau copii celor nevoiași — Copii iubese pacea așa cum albina iubește florile. Iar cel ce-a născocit războiul era bîntuț de gîndul pustiului. El a uitat copiii, a uitat copiii.

Noi trebuie s-o ulem din nou nu cu beton și ciment, ci cu iubire și cu sentiment.

Vi vom da un nou tel, o nouă soartă.

Sfera va fi desfătarea tuturor, bărbați și femei, bătrîni și copii.

Va trebui să trecem la fapte, de nu, moștenirea ce noi vom lăsa n-o să fie decît pustiul fără margini în beznă.

CLAUDIA DI MAIO (13 ani — Italia)

Prieteni

Am chemat în ajutor marea, dar era neagră, plină de alge roșii și gunoaie.

Am chemat în ajutor cerul, dar era cenușiu, neguri de fum îl ascundeau.

Am chemat în ajutor pămîntul, dar era secetos, cîteva flori împovărate de pulbere.

MICHELE CORR (12 ani — Irlanda)

Topiți-vă glasul în cîntecul nostru

Vino cu noi, vino cu noi, oriunde te-ai afla. Vino cu noi, topește-ți glasul în cîntecul nostru, vino cu noi. Nu-ți fie frică, nu pregeta. Vino cu noi și vei vedea.

Sintem copiii, menți ferituri

Sintem copiii, da, lu și cu mine. Sintem copiii, frate și soră, Puterea noastră e însăși viața noastră.

Aici ucid, dîncele și răzbi. La ce bun să trăiești pradă urii? Aici foamele, dîncele nenoroc. Și munca silnică există încă.

Adesea tremurăm de spăimă, cînd hotărîri sint amenințătoare: ei noi vrem un lăcaș mai sigur al oamenilor ce surd.

Intr-o zi vom fi mari și puternici, pămîntul și-va în puterea noastră. Viața nu va conțeni să existe, topiți-vă glasul în cîntecul nostru.

In românește de Geo Vasile

Mimmo Morina, un poet fericit

Simțicilian de origine, european de vocație (Georges-Emmanuel Ciancier), Mimmo Morina, poetul cel puțin suprabizbuzat pe care îl descoperam cu ani în urmă într-o primă versiune românească incantant și luxuriantă (Cavalcada Inocenților, Ed. Univers, București, 1974), este prezentat azi publicului nostru de aceeași editură într-o excepțională traducere semnată de rafinatul poet Geo Vasile. Insula regăsită reuneste poezia din A. canne mozaic și Hiera cărora li se adaugă un număr de inedite scrise în jurul anilor '80 și reușite să acrediteze în spațiul literar românesc o operă poetică profundă, de o extraordinară diversitate (de la pamflet la lirismul ermetizat-evocator) intenționată să transcrie cu fidelitate aventura unei conștiințe agresive de realitate imediată („sanctuarul mandarsat / va fi în curînd dărîmat — / este ora nouăsprezece / radioul anunță / ciclism: domnul giobert / a luat concursul interregional / fotbal: cuza cupelor / a fost luată de alții / ultimele știri / toamna s-a instalat de finit / în alacșia și lorena / turnul din bel-ai anunță vremea / iar pe ticălosul acela de intrant / îl anunț eu / nu te mă băga în treburile mele... / mai bine un tată bătrîn / decît un tată bătrîn / cu țuță înconștient / falăcă și flăcăcă ce arde-n ochii mei / în tatăl bunicii mele / — dacă-ți face plăcere să știi — / avea nouăzeci de ani / cînd și-a conceput / și / știri / politice / sportive / meteorologice / mondene / — sanctuarul mandarsat / va fi în curînd dărîmat / iar eu o să scriu / în vînt / nunta țărănească / și dramatica ei încearcă de recuperare a „originilor”: Hiera, insula re-

REVISTA STRĂINĂ

ANGELICA MECHTEL a debutat la vîrsta de numai 16 ani cu un volum de versuri în care abordează problematica tinerei generații în lumea capitalistă. Poziția angajată și critică din acest volum va fi prezentă în viitor în toate lucrările sale, indiferent dacă este vorba despre romane, povestiri, eseuri, reportaje sau poezii.

În primul său roman „Jocuri stricate” (1970), ca de altfel și în cele care au urmat: „Zboară, pasăre, sau vei muri” (1972), „Paradis de sticlă” (1974), „Sintem săraci, sintem bogati” (1977), „Cealaltă jumătate a lumii sau convorbiri cu Pauline la micul dejun” (1983), „Egualitate” (1985), autoarea vest-germană abordează problematica individului în societatea occidentală contemporană, demascînd mecanismul rafinat al exploataării, falsitatea tezelor trîmbitate la tot pasul despre bunăstarea generală.

Proza scurtă reprezintă însă punctul forte al creației Angelicai Mechtel. O dovadă a acestei virtuți o constituie și faptul că volumul „Visele vîlpii”, a apărut în cinci ediții pe parcursul ultimilor șapte ani. Cărui fapt îi datorează autoarea acest succes neobișnuit într-o țară în care apar anual mii de titluri? În primul rînd tematicii, toate povestirile ei au ca eroine femei tinere și, de regulă, neretice, aflate la capătul răbdării și al disperării, resimțind dureros nedreptele raporturi individuale și sociale dintr-o țară a tuturor posibilităților.

IRINA RAKS, tînără și talentată prozatoare sovietică, face parte din rîndul scriitorilor care dau tot mai mult contur la ceea ce se cheamă „școlă siberiană”. Prin tematica anoradă, dar mai ales prin modalitățile de înfățișare a omului, ea se apropie pe Vasili Sukșin, dar atmosfera prozelor sale este izbitoare.

Eroii povestirilor și nuvelor ei sînt oameni de fiecare zi. Așa este de pildă Sergunia din nuvela „Întreaga lume largă”, sau Boris Ivanovici din nuvela „Gînd”. Într-unul Sergunia, ca mai toate personajele lui Sukșin, își are propria filosofie de viață născută în condițiile naturii aspre a Siberiei, pe care o cunoaște perfect. Natura este totdeauna pură, spre deosebire de oamenii în asprimea ei este totuși îndurătoare cu cei care o înțeleg și o protejează.

Diametrul opus lui Sergunia este Boris Ivanovici din „Gazda”. El ar putea fi catalogat drept un om de prisos, care nu și găsește locul nîl în familie nici în societate. Este dominat de stîlcății, născute tot din ecșism și din dragostea față de propria persoană. Sergunia și Boris Ivanovici sînt oameni ațiași la dol poli diferite. Unul reprezintă generozitatea, dragostea față de aproape, față de tot ce-l înconjoară, celălalt iubirea de sine, egșismul împins pînă la limită. Oamenii de tipul celui din urmă se manifestă totdeauna prin tendința de a dezvoltării și progresului omului și societății.

Mediata profundă, cunoașterea în detaliu a oamenilor Siberiei, dragostea și admirația față de școlă siberiană, sînt semnele distincte ale prozelor Irinei Raks, care o așază pe aceasta în rîndul scriitorilor cărora li s-ar putea spune „șukșiniști”.

MANUEL FERREIRA, cunoscut prozator din Insulele Capului Verde, autor a două romane și al cîtorva volume de povestiri care își trag seva din

REVISTA STRĂINĂ

realitățile acestor insule, foste colonii portugheze între anii 1587-1675, acum libere și independente, afirmă despre unele probleme ale literaturii din țara sa:

„Din punct de vedere sociologic și antropologic, lumea Insulelor Capului Verde este cu totul aparte, nu numai în cadrul Africii, dar și al lumii întregi. Literatura modernă din Insulele Capului Verde este, se înțelege, rezultatul acestor elemente. Acest lucru îl știu în primul rînd scriitorii și creatorii înșiși, care încă cu cîteva decenii în urmă s-au eliberat de ideologia colonială și, încă în timpul acestui regim, au început să se inspire pentru operele lor din situația concretă a insulelor. Din viața saularului aflat în viața soartei într-o lume năpădită de neajunsuri și de griji, cu olină nepernică, cu secete repetate, departe de multe țări ale lumii, care și pierduse toate speranțele puse în Tără-Mamă incapabilă să-și hrănească fiul. În această literatură — în poezie și în proză au început să se manifeste elemente ale caracterului regional, cultura națională, modul aparte de a trăi...”

Istoria omului din Insulele Capului Verde pe parcursul a cinci sute de ani a fost un suvol neîntrerupt de suferință. Aceasta suferință l-a dat însă și o experiență profundă pe care o folosește ca pe un instrument al capacității de a crea și construi. Și tocmai din această complexitate a vieții în mijlocul foametei, al emigrației, al luptei aspre pentru existență își trage el astăzi speranță și bucuria de viață.

Din toate acestea, literatura Insulelor Capului Verde își trage seva și își înalță glasul.

SUSAN HILL, face parte din generația de mijloc a scriitorilor britanici, fiind autoarea unui număr impresionant de romane, culegeri de povestiri și scenarii pentru radio. Dintre romanele ei mai cunoscute sînt: „Domni și doamne”, „Eu sînt stăpînul acestui castor”, pentru care a fost distinsă cu Premiul „S. Maugham”, „Schimbarea în bine” și „Pasărea de noapte”, distins cu Premiul „Whitbread”. Dintre volumele de povestiri, cel care s-a bucurat de cel mai mare succes la cititor a fost „Abatratul și o povestire”, înscunat cu Premiul „John L. Rhys”.

Observație atentă și fină a vieții, Susan Hill surprinde în principal lumea oamenilor obișnuiți, bîntuți de judecătii sau dominați de complexe împotriva cărora luptă, înfînd unghiuri victorioși, dar de cele mai multe ori învingi. Stilul autocal — simplu și impresionant — dezvăluie lumea lor interioră deosebit de complexă. De pildă, în romanul „Pasăre de noapte”, cel mai bun dintre romanele ei, Susan Hill abordează o temă mai puțin frecventă la alii scriitori: dragostea pentru ea. Este povestea unui pîter talentat, dar instabil psihic, și a prietenului său care, fără înclinații spre artă, dar din dragoste față de prietenul său, își sacrifică viața, în sacrificiul său de ani de viață pentru a-l îngrijii și sprînjii material pînă la moarte.

Susan Hill, pe care unul critic englez o consideră foarte „tolstoliană”, descrie cu profundă înțelegere pe de o parte stările picturului bolnav și relațiile acestuia cu prietenul sîntos, pe de altă parte devotamentul prietenului, lupta sa zadarnică pentru salvarea talentatului pictor.

SPORT

Se arată vara...

C a un clopot venind din iarbă. Ca un clopot venind prin timp. O mierlă acusă-n lunzele stejarilor mă vestește că, de frunzi, se vor deschide-n suvoacă de mire, teii. Cîntîi muci, ca mici pîdroare roșii pentru odihna fluturilor albi, ocolii de grîne cu coama unduind sub vînt, îl vreau prinși în coroana de pe fruntea Daniei Silivas, fata noastră de iosomie și de gînduri de ied, care a devenit compioana absolută a Europei, la gimnastică. Au fost ser de mătose fluide, în care-am auzit cum pocnesc venele pelinului din cimpa mea nesfirșită și cum donita lunii se umple cu vin nocturn mai ager chiar decît cel ascuns în butucii de purpură și de gilceavă scumpă ai Moldovei și Timovelor. Fie-le toată roza dezmiardată fetelor ce ne-au încantat serile de mai.

Să trecem creasta șanțului și să intrăm în ograda rotundă a fotbalului. Aici, ca totdeauna, la Apocrierea verii lucrează din gros Toporaș, fiul Scroierii. Dovadă că în etapa trecută, Universitatea Craiova a învins Chimia cu 5-0, Corvinul pe Gloria cu 7-0 și Steaua pe F.C. Olt cu 8-0. De ani mulți nu s-au mai înregistrat asemenea scoruri într-o singură etapă. Buzăul și Rimnicu-Vilcea vor avea o vară cu dinți de cal și labă de lup năpîrlit. Dar ce se întîmplă cu F.C. Olt? Pe la începutul primăverii, un prieten al meu, trecînd prin Slatina, a descoperit în fereastra unui mic magazin (de marochinerie, cred) următoarea reclamă: poșeta PVC, s-asortate la orice. Să urmeze F.C. Olt linca neinspiratului, ca să nu zic neisprăvitului

autor al reclamei cu pricina? Ar fi păcat, înțil pentru antrenorul Constantin, apoi pentru cei vrupe patru-cinci jucători de real talent care știu să lupte pentru onoarea echipei. Problema eare se ridică pentru toată lumea e una pe care n-o mai putem escamota: dezastruoasa diferență de valoare dintre frunțele clasamentului și restul plutonului. Cine, în afară de trei, maximum patru formații, le poate hățui și întinde pe Steaua și Dinamo? În acestea, neavînd cu cine se bate, săptămîna de săptămîna, cum și cit se vor mai putea menține la nivelul marilor echipe europene?

Rapidul o mai scîzut o dată și în fața Flăcării Moreni. Un dumiact pierdut, care-ar putea să echivaleze cu o locomotivă deraiată. Dar, miercuri, (vorba cîntecului amar: țara-i plină de tătări, Stana bea cu lăutari), Rapidul a învins Jiul și a pătruns în sferturile de finală ale Cupei Romîniei. În situația în care ne aflăm, avem nevoie de această izbîndă ca de-un pumn de zgură în salata de lăptuci! Înă Rapidul-Rapid. Echipa asta — singura pe lume — joacă numai derbiuri, niciodată meciuri obișnuite. Iar miile și miile ei de susținători, la capătul fiecărei partide, se pomenesc cu nervii și oasele mal zdabite decît nervii și oasele tuturor recruților muștrului de cei mai săbatici majuri din istoria tuturor armatelor.

Oricum, e bine că vine vara și că pămîntul miroase a griu scîldat în rouă.

Fănuș Neagu

Timpul regăsit în memorie

La 19 februarie 1977, savantul român Mircea Eliade a fost primit în Academia regală belgiană de limba și literatură franceză. Cutuma ordona lucrurile în spiritul unui distins respect pentru nou ales. Ceremonia a depășit însă orice rigoare protocolară sau organizatorică. Primirea lui Mircea Eliade în Academia belgiană a fost un adevărat eveniment în viața elitei intelectuale din țara lui Charles de Coster, Verhaeren, Maeterlinck, Ghelderode, Crommelynck. Sala Palatului Academiei a fost neîncapeătoare. Potrivit aceluiași cutume, nou primit urma să facă elogiul predecesorului care nu era alta decît Marthe Bibescu. Așadar, un român lua locul unui alt român într-o instituție culturală străină. Elogiul, după cum vom vedea, va fi astfel condus încit, (așa cum însuși Eliade avea să-mi confirme în cele câteva minute pe care mi le-a acordat), se va transforma într-un elogiu al culturii și poporului român.

După protocoalele mulțumiri, Eliade afirmă: „Am început să scriu în franceză după ce publicasem o duzină de volume în română și numeroase studii în engleză și italiană. Desigur că pentru toți românii din generația mea, franceza era o două limbă; dar era, mai degrabă, o limbă de cultură și de comunicație cum a fost koine în epoca elenistică sau latina în evul mediu”. Urmează apoi o destăinuire de care ar trebui să țină seama orice exeget al operei lui Mircea Eliade: „Am ajuns prea tîrziu în Franța pentru a putea visa și imagina în franceză, altfel spus, pentru a-mi permite să devin un scriitor de limbă franceză”. Această mărturisire confirmă atîtea declarații pe care le-a făcut marele savant în legătură cu faptul că toată, întreaga sa operă beletristică a fost scrisă în limba română. Tîrziu natală trăia în inima lui Eliade prin suprema stare de grație pe care o presupune creația literară.

Onorat cu laurul de membru al Academiei Belgiei, marele savant, chiar în timpul primirii în prestigioasa instituție își dezvoltă cu mîndrie obșista etnică și spirituală.

„Ați evocat efortul meu de a mă ocupa simultan cu munca grea de orientalist, de istoric al religiilor și de scriitor. Într-adevăr, aparțin unei tradiții culturale care nu acceptă incompatibilitatea dintre investigația științifică și activitatea literară. Mai mulți mari savanți români — Cantemir, Hasdeu, Iorga, Părvan — au fost și scriitori realiști; cel mai ilustru poet român — Mihai Eminescu — a fost, de asemenea, un filozof original și unul dintre cei mai erudiți dintre contemporanii lui. În ceea ce mă privește, consider că există o analogie structurală între munca științifică și imaginația literară”. Urmează, apoi, în discursul rostit, elogiu datorat Marthei Bibescu, al cărui loc îl lua printre ilustrii reprezentanți ai literelor belgiene. Descendența prințesei Bibescu este fixată de orator dintr-un unghi etnic și politico-cultural evocînd personalitățile politice, sefi de imperii și de state cu care prințesa a întretînut relații de prietenie. Sint amintiri marii scriitoare cu care Marthea Bibescu frecventa saloanele — nu numai literare — Marcel Froust, Paul Claudel, Anna de Noailles, precum și abatele englez Mugnier datorită căruia, pe cale epistolară, se naște unul dintre volumele de confesiuni ale Marthei Bibescu de o mare valoare documentară după cum vom vedea (La vie d'une Amitié). „Ea frecventa nu numai saloanele și pe

scriitorii francezi — precizează Eliade — dar și oameni politici, mari sefi militari, artiști, savanți, cardinali, episcopi din Europa, din Anglia, din Statele Unite. Marthea Bibescu a fost mai mult decît „ultimul martor al Europei de dinainte”. Ea a fost, mai degrabă, o oglindă a istoriei și nu numai a istoriei contemporane. În vremele ei curgea singe român, francez, grec, italian și, printr-un lung etor de amănare, ea a rememorat istoria tuturor familiilor, principatelor și popoarelor Europei care au participat la obșista ei”. Ar fi fost aici, trebuie să recunoaștem, un punct extrem de profitabil pentru Eliade de a dezvolta, în fața asistenței careia i se adresa, ideea apartenenței prințesei Bibescu la cultura franceză sau chiar europeană. În ultimii treizeci de ani Marthea Bibescu a atacat proiectul unei opere în mai multe volume („La Nymphe Europe”) în care trebuia să fixeze drumul strămoșilor ei dintr-o „Europă dezbinată, divizată, împotriva ei însăși spre lumina secolului douăzeci. Iși cîștigase deja notorietatea literară cu volumele „Isvor, le pays des saules”, „Le perroquet vert”, „Les huils Paradis”, „Catherine Paris”, „Portrait d'Epinal”. Eliade preferă însă să dea o altă cale discursului său, transformînd elogiu Marthei Bibescu într-un elogiu adus culturii ancestrale a poporului nostru. O întreprindere cu atât mai lăudabilă cu cît, prin sinteză și analogie, Eliade fixează simultan, pornind de la textele prietenești Bibescu, vechimea, valoarea și locul acestei culturi în plan european proteind apoi, în fața distinsului auditoriu belgian, dreptul istoric al poporului român la un viitor luminos. În continuare, să-l lăsăm pe Eliade să ne vorbească astăzi, ca și atunci, în februarie 1977. Au trecut zece ani. Dar timpul se regăsește uzer în memorie. Iată unele fragmente din acest discurs:

„Mi-am propus să insist asupra unui aspect mai puțin cunoscut dar în fapt important, al operei sale: spiritualitatea europeană în interpretarea sa. Cum vom vedea, prințesa Bibescu a anticipat cîteva descoperiri ale istoriografiei contemporane, în special valoarea inestimabilă a culturilor populare și, ca să folosesc un barbarism, funcția izbitoare a istoriografiei europene în sensul că orice adevărată cercetare istorică duce la constatarea unității culturale și spirituale a Europei.

În cartea „Isvor, le pays des saules” (Isvor, țara săleilor) publicată în 1923, Marthea Bibescu relevă bogăția și profunzimea spiritualizării a civilizației arhaice a țărănilor români...”. Evocînd mai tîrziu pregătirea și redactarea cărții sale asupra culturii populare românești, Marthea Bibescu scria: „Isvor” mi-a fost inspirat de viața zilnică a satelor, de ritualurile tradiționale observate în existența lor milenară de țărani din înșururile împădurite de la munte unde mă întorceam — cum îmi imaginam atunci, imediat după căsătorie — să trăiesc pentru todeauna. Cartea a fost scrisă din însemnările mele zilnice; în ea nu am reținut nici o înșimplare care să nu fi fost adevărată, nici un episod inventat. Tot ceea ce se găsește aici ca epitență mi s-a înșimplat cu adevărat; mă legasem atît de creștea de acești oameni, de această natură în care ei trăiau atît de izolați în timp precum eu trăiam izolați în spațiu. Și iubeam acest țînt și acest popor pe care îl descopeream”. („La vie d'une Amitié”, II pag. 72). „Într-adevăr — spune în continuare Mircea

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dan Frunțelată Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A.I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Școlilor nr. 1, tel. 17 32 09 ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95

Tiparul executat la: COMBINATUL POLIGRAFIC CASA ȘCINTEII